

Genel Yayın Sıra No : 052

2007/06

Cep Kitapları : XXVI

ISBN : 978-975-6037-95-9

Yayına Hazırlayan: Av. Celal Ülgen

Av. Coşkun Oğun

Düzenleme, Kapak ve İç Baskı, Cilt: Ufuk Matbaası Tesisleri

Tel: 0212 544 92 30 - 31

Birinci Basım: Nisan 2007

*Bu kitap, İstanbul Barosu Yönetim Kurulu'nun kararıyla
1000 adet basılmıştır.*

İSTANBUL BAROSU

**CUMHURİYET
VE
CUMHURBAŞKANLIĞI
PANELİ**

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İsteme Adresi

İstiklal Caddesi, Orhan Adli Apaydın Sokak, Baro Han

Tel: (0212) 251 63 25 • Faks: (0212) 293 89 60

e-mail: istbaro@istanbulbarosu.org.tr

Yayın Kurulundan...

Ülkemizin son yıllarda yaşadığı önemli sorunlardan biri Cumhurbaşkanlığı seçimi... Mayıs ayındaki bu seçimin ülkemizi yeni bunalımlara götürmemesi, uzlaşma içinde ve Anayasanın saydığı temeller çerçevesinde yapılması en büyük dileğimiz...

Tarih boyunca Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yanlar olmuş ve çeşitli adaylar çıkmıştır. Ancak bu gün durum biraz farklılık göstermektedir. Sistem içinde yeni Anayasanın ve Cumhuriyetin temel ilkeleri çerçevesinde görüş ayrılıklarının olması doğaldır. buraya o değil bu görüşten bir kişinin seçilmesi de doğaldır. Ancak doğal olmayan sistem içinde olmadığı halde kendisini sistem içinde gösteren bir takiye mantığı arkasına meclis çoğunluğunu alarak Cumhurbaşkanı olabilir mi?

Elbette olamaz...

Sistem onu yadsır, kaba deyimle kusar...

Hele meclis çoğunluğu seçmen çoğunluğunu da temsil etmiyorsa...

Bu kitapta Cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili tüm yönlerin ayrıntılı olarak tartışmasını ve de bu konudaki bilimsel görüşleri bulacaksınız...

Daha fazla söze gerek yok.

Av. Celal Ülgen
Yayın Kurulu Başkanı

“CUMHURİYET VE CUMHURBAŞKANLIĞI”

-07.04.2007 Günlü Panelin Ses Bandı Çözümleri-

AÇILIŞ Av. MEHMET DURAKOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı Yardımcısı

Değerli konuklar, sevgili meslektaşlarımız; İstanbul Barosunun düzenlediği “Cumhuriyet ve Cumhurbaşkanlığı” konulu panele hoş geldiniz.

Toplantımıza başlamadan önce Ulu Önder Atatürk, silah arkadaşları ve kaybettiğimiz meslektaşlarımız adına sizleri 1 dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı Duruşu yapıldı ve İstiklal Marşı okundu)

Değerli konuklar, panelimizi İstanbul Barosu Başkanı Av. Sayın Kâzım Kolcuoğlu yönetecek..

Panelistlerimiz; Türkiye Büyük Millet Meclisi önceki Başkanı Av. Hüsamettin Cindoruk, Danıştay Onursal Başkanı Sayın Nuri Alan, Anayasa Mahkemesi Onursal Üyesi Prof. Dr. Fazıl Sağlam ve Galatasaray Üniversitesi Anayasa Hukuku Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Nemci Yüzbaşıoğlu.

Sayın Başkanı ve panelistlerimizi buraya davet ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI Av. KÂZIM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

İstanbul Barosunun düzenlemiş olduğu “Cumhuriyet ve Cumhurbaşkanlığı” paneline hoş geldiniz. (Alkışlar)

Istanbul Barosu tarihi boyunca cumhuriyet ve demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve hukuk devletini her koşulda savunan çağcıl değerlerin yaşama geçirildiği aydınlık ve uygar Türkiye özlemi ve sorumluluğu ve bilinciyle hareket etmiştir.

Mesleğimiz ve halkımıza olan sorumluluğumuzun gereği olarak gündeme gelen önemli konular hakkında halkımızı bilgilendirmek, tartışmaların hukuk içinde çağdaş değerler esas alınarak yapılmasını sağlamak, sorumluluklarımızı anımsamak bakımından görevimizi yerine her zaman getirdik ve getirmeyi sürdüreceğiz.

Yaklaşan Cumhurbaşkanlığı seçimine büyük önem vermekteyiz. Bu salt bizim için değil, ülkemiz ve halkımız için de büyük önem taşımaktadır. Bu ilgi Cumhurbaşkanlığının konumu ve ülkemizi temsildeki yetkileri göz önüne alındığında son derece doğaldır. Cumhurbaşkanlığı, tüm ulusun yaşama istencinin ifadesidir. Bu nedenlerle bu makama seçilecek olanın kişiliğe de büyük önem taşımaktadır.

Anayasanın 101. maddesinde belirtildiği gibi Cumhurbaşkanı seçilenin varsa partisiyle ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği düşer. Açıkça Cumhurbaşkanı seçilenin herhangi bir şekilde bir partiyle ilişkisi kalmadığını vurgulamak, tamamen bağımsız, bütün ülkenin temsili niteliğini taşıyan bir konuma geldiğini ifade etmek için bu hüküm metne konulmuştur.

Cumhurbaşkanlığı seçimi dolayısıyla toplumsal dayanışmanın artmasına neden, seçilecek kişinin Anayasada yazılı ilkelere ve yemine sözde değil, özde bağlı olup olmadığı konusundaki endişelerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Cumhurbaşkanı, Anayasanın öngördüğü laik demokratik cumhuriyeti ve ulusun bütünlüğünü korumakla yükümlüdür ve görevlidir. Anayasanın Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili olarak özel hükümler getirmesi ve partilerüstü bir yaklaşım ve uzlaşma aramasındaki ana amaç,

Cumhurbaşkanının bu niteliklerinden ve özel konumundan kaynaklanmaktadır.

Demokrasi kimilerinin ileri sürdüğü gibi çoğunluk oyununun mutlak egemenliği asla değildir. Demokrasi katılımcılık anlayışı içinde bir kurallar ve kurumlar dizgesidir. Toplumun tüm kesimlerinin siyasal güce ortak olması, demokrasinin korunmasında önemli neden olarak gözükmektedir.

Açık yüreklilikle ifade etmeliyiz ki, ülkemizde uygar, çağdaş, akla dayalı devrimlere başlangıcından günümüze değin süren bir direnç ve karşı duruş vardır. Devletimizde önemli görev ve sorumluluklar yüklenenler: “Millet istedikten sonra laiklik elbette elden gidecek”, “hem laik hem Müslüman olunmaz”, “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir lafı kocaman bir yalandır, egemenlik kayıtsız şartsız Allah’ındır”, “Osmanlı 30’u aşkın etnik grubu ümmet düşüncesiyle bir arada tuttu, biz inanç birliğiyle tutacağız”, “Laiklik, cumhuriyet ve milliyetçilik gibi birçok temel ilkenin yerini Müslüman bir yapıya devretmesi zorunluluğu vardır, artık bu zamanın da geldiği düşüncesindeyim” gibi sözlerin siyaset arenasında ortaya atılması, Cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanılacak kaygıların bir kez daha artmasına neden olmuştur.

Bu toplantıya katılarak bu konudaki düşüncelerini bizimle paylaşacak olan çok değerli konuşmacılar bütün bu konulara değinecekleri gibi Cumhurbaşkanlığının hukuki yapısını ve durumunu da irdeleyeceklerdir. Önümüzdeki günlerde Cumhurbaşkanlığı seçiminde bir bunalım yaşamadan geçilmesi dileğimi sizlerle paylaşmak istiyorum, hepimize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

Çok değerli konuklar biraz sonra çok değerli konuşmacılara sırayla söz vereceğim.

Öncelikle sözü çok değerli bilim adamı Prof. Dr. Fazıl Sağlam Hocama veriyorum; buyurun Hocam.

Prof. Dr. FAZIL SAĞLAM

Anayasa Mahkemesi Onursal Üyesi

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin sorunların tartışılmasına geçmeden önce bu tartışmaya damgasını vuran bir demokrasi anlayışı üzerinde durmak istiyorum. Bu anlayış cumhuriyetin kuruluşundan bu yana etkisini âdeta hiç kaybetmedi ve çoğulcu demokrasiyi içimize sindiremeyişimizin bir anlamda ana nedenini teşkil etti. Kökeni **Rousseau**'nun jakoben yorumu olan bu anlayışa, bu demokrasi anlayışına biz anayasa hukuku öğretisinde çoğunlukçu demokrasi diyoruz. Peki, çoğunlukçu demokrasiden ne anlamak gerekiyor? Çoğunlukçu demokrasi anlayışının belirleyici özelliği Mecliste çoğunluğu elinde bulunduranların kendilerini ulusal iradeyle özdeş saymalarıdır. Muhalefet edenler onlar için ulusal iradenin dışında, hatta ona düşman unsurlardır. Oysa muhalif unsurlar da ulusal iradenin bir parçasıdır. Nedense Türkiye'de iktidarda olanlar bunu kavramakta çok güçlük çekiyorlar.

Çoğunlukçu demokrasi anlayışının kökeni, bizdeki kökeni 1921-1924 Anayasalarıdır. Bu 1924 Anayasasının şu kuralı bu anlayışı besleyen bir nitelik taşımaktadır, bu egemenliğin kullanılışıyla ilgili kuralıdır, önce onu size okumak istiyorum: “*Türkiye Büyük Millet Meclisi milletin yegane ve hakiki mümessili olup millet namına hakkı hâkimiyeti istimal eder*” Yani bu madde Meclise egemenliği kullanma tekeli veriyor, Türkiye Büyük Millet Meclisine egemenliği kullanma tekeli veriyor. böyle bir yetkiye sahip bir Meclis içinde çoğunluğa sahip olanların kendilerini ulusal iradeyle özdeş sayması gelişmemiş bir demokrasi kültürü içinde pek de yadırganacak bir sonuç değildir. Bu anlayışın tek partili dönemin iç mantığına da uygun olduğu doğaldır, kuşkusuzdur. Ancak ülkemizde çok partili yaşama geçildikten sonra da çoğunlukçu anlayış değişmemiştir, bugün bile onun izlerinin kaybolmadığını

görüyoruz. Günümüzde Türkiye'de demokrasinin jakoben yorumunun heveslilerinin belki size ters gelecek bir şey söyleyeceğim, ama daha çok Kemalizm'e karşı olan çizgide olduğunu görüyoruz. İşin paradoksal yanı çoğunlukçu demokrasi anlayışının bazı moda akımlarca bugün hâlâ Kemalistlere mal edilmeye çalışılmasıdır.

Tek partili dönem için söylemiyorum, tek partili dönem bakımından bu iddia gerçeği yansıtır. Çünkü işgâl altında bir ülkeden Anadolu ihtilaliyle cumhuriyeti yaratmak ve ayakları üzerinde durur hale getirmek için elbette jakoben yöntem gereklidir, gerekliydi ve gereklidir. Ancak bu anlayışın izlerini bugün hâlâ Kemalist çizgide aramak bilinçli bir çarpıtmadır, en azından Kemalist çizginin tarihsel gelişimine yapılmış bir haksızlıktır. Çünkü Kemalist çizgi çok partili hayata geçiş aşamasıyla birlikte çoğunlukçu demokrasi anlayışını aşmıştır, aşma başarısını göstermiştir ve 1961 Anayasasının oluşumundaki katkılarıyla çoğulcu demokrasi anlayışının, çoğunlukçu değil, çoğulcu demokrasi anlayışının yerleşmesinde, yayılmasında ve savunulmasında belirleyici bir rol oynamıştır.

Yaşadığımız dönemde çoğunlukçu demokrasi anlayışının canlı izlerini arıyorsak onu Kemalist çizgide değil, tam tersine Kemalist kazanımları tasfiye etmek isteyenlerde aramak gerekir. Bunları niçin anlattım, çünkü içinde yaşadığımız Cumhurbaşkanlığı seçimi süreci çoğunlukçu demokrasiyle çoğulcu demokrasinin açık bir kavgasıdır, bunu vurgulamak için anlattım. Bir taraf diyor ki, "*benim Mecliste Cumhurbaşkanlığı seçecek çoğunluğum vardır, ulusal iradeyi ben temsil ediyorum, muhalefetle uzlaşmam gerekmez, istediğimi seçerim*" Esasen demokrasi de budur. Diğer taraf diyor ki, "*Anayasa uzlaşmayı öngörüyor, çünkü Anayasaya göre Cumhurbaşkanının tarafsız ve partilerüstü olması gerekiyor*" Kendisine bu statü nedeniyle, yani partilerüstü ve tarafsız statü nedeniyle birtakım yetkiler verilmiş, özellikle 1982 Anayasasında parlamenter sistemi de aşan yetkiler verilmiş, bu yetkileri partisine egemen bir cumhurbaşkanının, yani siyasal iktidarla bütünleşmiş bir cum-

hurbaşkanının kullanması sistemi alt üst eder. Bu nedenle Cumhurbaşkanının anayasal statüsüne uygun olarak uzlaşmayla seçilmesi tüm partilerce çaba gösterilmesi gereken bir yöntemdir.

Şimdi düşünün, bu iki yaklaşımdan hangisi çoğunlukçu hangisi çoğulcu demokrasidir. Bunu gözünüzün önüne getirdiğinizi hisseder gibiyim, yani yüzünüzdeki ifadelerden hisseder gibiyim, ama basını ve kimi aydınları izlerseniz sanırsınız ki uzlaşma talep edenler demokrasiyi içine sindiremeyenler, buna karşılık Meclis içindeki aldatici çoğunluğuna dayanarak uzlaşmayı reddedenler demokrasi havarisidir. Biz böyle bir paradoksa, bunu içimize sindirmeye lâıyk mıyız, böyle bir paradoksu yutmak zorunda mıyız? Doğrusunu arasanız ben Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olmayı istemesini hiç yadırgamıyorum, çünkü bu parti temsil ettiği çizgiyle 80 yılı aşan bir dönemde ilk kez tek başına iktidara gelme şansını yakalamıştır. Devletin her kesimini ele geçirmek istemesi hiç de şaşkırtıcı değildir, yoksa siz başka bir şey mi bekliyordunuz? Burada bence şaşkırtıcı olan AKP'yle ilgisi bulunmayan kimi aydınların ya da bilim adamlarının çoğunlukçu demokrasi anlayışına prim veren bir yaklaşım içinde olmalarıdır. Beni şaşkırtan budur, bunlar 1961 Anayasasının öngördüğü ve 1982 Anayasasının da sonraki değişiklikleriyle, 1995, 2001 değişiklikleriyle benimsediği güçleri dengeleyici, güçlerin birikmesini önleyici kurum ve kuralları görmezlikten geliyorlar ve bunların işletilmesini ki cumhurbaşkanlığıyla ilgili tüm kurallar bu niteliktedir. Bunların işletilmesini kendi demokrasi anlayışları açısından antidemokratik buluyorlar, ama bunu yaparken çoğunlukçu demokrasi anlayışına destek verdiklerini ya hiç fark etmiyorlar ya da bunun herhangi bir sorumluluğunu hissetmiyorlar.

Dilerseniz tartışmaya cumhurbaşkanlığı ekseninde devam edelim. Anayasanın 102. maddesinin nasıl yorumlanması gerektiği konusunda gerek Yargıtay Onursal Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, gerek Danıştay Onursal Başkanı

Sayın Nuri Alan gerekse değerli meslektaşlarım Süheyl Batum ve Nemci Yüzbaşıoğlu yazılarıyla, konuşmalarıyla çok ikna edici ve doyurucu biçimde bu maddenin nasıl yorumlanması gerektiğini açıkladılar. Ben de görüşlerimi onların paralelinde kaleme aldım, yazdım. Şimdi tekrara kaçmadan ki biraz sonra onlar zaten bunları çok yetkin bir biçimde açıklayacaklar, ben tekrara kaçmadan neden cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk üç oylamasına Meclis üye tam sayısının en az üçte ikisinin katılması gerektiğini sizlere açıklamak istiyorum. Bu konuda ben size Anayasada iki madde okuyacağım, kararı siz vereceksiniz. Birincisi, Anayasanın 102. maddesinin ilk fıkrası, diyor ki: “*Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla seçilir*” Bu bir Anayasa kuralı mı, evet, üstelik cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk üç oylamasında kesin olarak geçerli olan bir Anayasa kuralıdır. O halde geliyorum size okuyacağım diğer maddeye, Anayasanın 11. maddesi, diyor ki: “*Anayasa hükümleri yasama, yürütme, yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel kurallardır*” Yani kısacası Cumhurbaşkanının Meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla seçilmesi Yasama Organı için en azından ilk üç oylamada bağlayıcı bir kuraldır, altını çiziyorum, bağlayıcı bir kuraldır.

Peki, bu bağlayıcılığı Meclisin üçte birini toplayarak nasıl sağlayacaksınız? Üçte birin üçte ikiyi seçemeyeceğini bir ilkokul öğrencisine sorsanız size gayet açık bir şekilde cevabını verir. Şayet Cumhurbaşkanının Meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla seçilmesini öngören kural bağlayıcıysa o zaman ilk üç oylamaya en azından başkan artı 367 üyenin katılması gerekir. Çünkü başkanın oyu sayılmaz, daha doğrusu başkan oy kullanamaz. Yani başkanla birlikte değil, başkan artı 367 kişinin, milletvekilinin oraya katılması gerekir. Aksi takdirde Anayasanın bağlayıcı bir kuralı etrafında dolanılmış olur, başka bir ifadeyle, hukukçular olarak kullandığımız bir ifadeyle Anayasaya karşı hile yapılmış olur.

Benim açımdan mesele bu kadar basittir, değerli arkadaşlarım bunun ötesinde yorum sanatının çok güzel örneklerini verdiler, şimdi de verecekler, onlara katılıyorum ve tekrarlamaya gerek görmüyorum. Ancak yorumla ilgili üç nokta var ki bunların altını çizmeden geçemeyeceğim. Şimdi bu tartışmalarda belirleyici olarak ortaya atılan üç nokta var, biricisi Meclis Başkanını seçimiyle Cumhurbaşkanı seçimi arasındaki farklılık; bu farklılık benimsemediğimiz yorumu açıkça doğruluyor. Bakın Cumhurbaşkanı'nın Meclis üye tam sayısının üçte ikisiyle seçileceği biraz önce okuduğum açık hükümde ana kural olarak belirtildiği halde, Meclis Başkanı için böyle bir ana kural 1982 Anayasasında öngörülmemiştir, yoktur. sadece ilk iki oylamada üçte iki, üçüncü oylamada salt çoğunluk, dördüncü oylamada basit çoğunluktan söz edilir, oysa 1961 Anayasasında Meclis Başkanının da aynen Cumhurbaşkanı gibi üçte iki çoğunlukla seçileceği bir ana kural olarak belirtilmiştir, yani bu kuraldan vazgeçildi. Şimdi bu tespit 1982 Anayasasının cumhurbaşkanlığı seçimini değil, Meclis Başkanı seçimini kolaylaştırdığını gösteriyor, bunun üzerinde duruyorum, çünkü karşı görüş cumhurbaşkanlığı seçiminin kolaylaştırıldığını ve yorumun bu esriye uygun olarak yapılması gerektiğini söylüyor. Bu varsayım doğru değildir, çünkü seçilme yetersayıları bakımından, yani Cumhurbaşkanı'nın seçilmesiyle ilgili yetersayılar bakımından 1961 ve 1982 Anayasaları arasında hiçbir fark yoktur. Farklılık şurada, bir farklılık var tabii, farklılık şurada: Seçim kesin bir süre içinde yapılacak ve bu süre içinde Anayasada belirtilen kesin bir oylama programına bağlı olacak, son oylamanın üçüncü oylamada en çok oy alan iki kişi arasında yapılması gerekecek ve buna rağmen Cumhurbaşkanı seçilemiyorsa o zaman derhal Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine gidilecektir. İşte bu noktalarda kendini gösteriyor farklılık, yani uzlaşmayı gerektiren bir çoğunluk aranması yönünden kolaylaştırıcı bir yöntemden 1982 Anayasasında söz edilemez, bu açıdan 1961'le aynı yönde olduğunu görüyoruz.

İkinci nokta, karşı görüş Anayasanın 102. maddesini Cumhurbaşkanının seçilmesini üçte iki çoğunluğa bağlayan kurala göre değil, bunun istisnası olarak öngörülen yetersayıya göre yorumlanması gerektiğini ileri sürüyor, yani bizim duayenimiz de bu görüştedir. Burada çoğumuz hukukçu, hukuk yorumunda kural istisnaya göre yorumlanabilir mi? Tam tersine istisnaya ilgili kural dar yorumlanır, istisnaya ancak kendi kapsamı içinde bir değer atfedilir, kendi kapsamını aşan bir anlam verilemez.

Üçüncü nokta, iki hafta kadar önce Basın Konseyinin bir toplantısında aynı konuda Süheyl Batum'la Ergün Özbudun'un tartışmasını dinledik, dinleyici olarak oradaydık. Orada Sayın Özbudun Anayasanın 96. maddesinde toplantı ve karar yetersayılarıyla ilgili genel kurala değinecek Anayasada karar yetersayılarıyla ilgili farklı düzenlemeler bulunduğunu örnekleriyle anlattı, buna karşılık toplantı yetersayısı için farklı bir düzenlemenin Anayasada yer almadığını, bulunmadığını söyledi ve bundan bizim hiç beklemediğimiz bir sonuç çıkarttı. Bundan şu sonucu çıkardı: *"96. maddedeki toplantı yetersayısı 102. madde için de geçerlidir, çünkü Anayasanın hiçbir yerinde buna istisna teşkil edecek herhangi bir düzenleme zaten yoktur"* dedi. Konuşmayı Turgut Kazan'la birlikte izliyorduk, aynı anda biz birbirimize baktık ve dedik ki bundan Hocanın çıkardığı sonucun acaba tam tersi çıkmaz mı? Yani bize ters geldi, tam tersi çıkar diye düşündük ve çıktuktan sonra da bunun üzerine tartıştık, öyle ya eğer Anayasada farklı bir toplantı yeter sayısı hiç düşünülmemiş olsaydı, o zaman toplantı yetersayısının uygulanması bakımından başkaca bir hüküm yoksa koşuluna gerek kalır mıydı? Bu sorunun biz hukukçular için tek bir cevabı var, Anayasa abesle iştigal etmez, Anayasa eğer başkaca bir hüküm yoksa diyorsa o hükmü Anayasada arayıp bulmak gerekir, iyi niyetli aradığınız takdirde de bulursunuz, o 102. maddedir.

Şimdi yorum konusu dışında cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili olarak aklıma takılan başka sorular da var. Sa-

yın Başkan izin verirseniz bilmiyorum süremi aşıyor muyum, ama kısa bir sürede onları sizlerle paylaşmak istiyorum. *İlk soru*, Cumhurbaşkanının yetkilerinin genişliği, oldukça yaygın bir söylem, hepimiz biliyoruz, 1982 Anayasası Cumhurbaşkanının yetkilerini geniş tutmuştur. Gerçi parlamenter sistemi aşacak bir dozda genişletilmiş değildir, ama parlamenter sistemle de çok uyumlu yetkiler burada yer almaz, hatta şimdiki Cumhurbaşkanımız Sayın Ahmet Necdet Sezer de Cumhurbaşkanı olduktan sonra yaptığı ilk konuşmalardan birinde yetkilerin genişliğinden söz etmiştir, ama öte yandan bakıyoruz yetkilerin genişliğinden bugün en çok rahatsız olması gereken kimdir? Bugünkü iktidarda olan siyasal partidir, AKP'dir, çünkü neredeyse her yaptığı sorunlu bir kanun geri çevriliyor önce, ondan sonra Anayasa Mahkemesine gidiyor, kararnamelerin çoğu Cumhurbaşkanından geri dönüyor, bu da doğaldır. Peki, o zaman siyasal iktidarın mantığı gereği ne yapmak gerekir, muhalefetle uzlaşmaya çalışarak bir Anayasa değişikliğiyle bu yetkileri parlamenter sistemin gerektirdiği ölçülere çekmek gerekir öyle mi? Peki, siyasal iktidar neden böyle bir yol denemiyor da aksine bu yetkileri ele geçirmek için her türlü yolu deniyor? Ben sadece soru olarak ortaya atıyorum, her demokrat aydın bu soruyu kendisine sormalıdır.

İkinci soru, “Cumhurbaşkanının yetkileri çok geniştir” diyenler dikkat edin hemen arkasından Cumhurbaşkanını halk seçsin diyorlar. Peki, Cumhurbaşkanını halk seçtiği zaman yetkiler azalacak mı, tam aksine halktan alacağı otoriteyle o şikayet edilen yetkiler, geniş yetkiler fiilen iki misli olacak, belki de üç misli olacaktır. Bu bir başkanlık ya da yarı başkanlık sisteminin veya özleminin fiili uygulamasından başka bir şey değildir. Türkiye'de Cumhurbaşkanının yetkilerinin genişliği konusunda en problemlili alan nedir biliyor musunuz? Cumhurbaşkanının yetkilerini kanunla genişletmeniz mümkündür, Anayasada var, kanunla genişletmek mümkündür ve bir başka sorun, bu yetkilerden hangisinin tek imzayla kullanılacağı Anayasa-

da belirtilmiş değildir. Şimdi düşünün, partisine egemen olan bir siyasi iktidarın lideri cumhurbaşkanı olmuş, istediği kanunu çıkarması gayet kolay, kendisine yeni yetkiler üreterek sistemi neye dönüştürebilir, acaba neye dönüştürebilir? Onu ben söylemiyorum, siz tahayyül edin.

Sonuca geliyorum, her şeye rağmen benim dileğim odur ki cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasa Mahkemesi önüne gelmesin. Siyasal partilerimiz ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, Anayasanın kendilerine verdiği kamusal işlevi kötüye kullanmasınlar, Anayasanın kendilerine yüklediği sorumluluğu taşıma basiretini gösterebilirler ve çoğulcu demokrasinin bir uzlaşma rejimi olduğunu akıllarından çıkarmasınlar. Bu uzlaşma özellikle Cumhurbaşkanlığı için bir zorunluluktur, çünkü cumhurbaşkanlığı partiler üstü bir statüdür, tarafsız bir statüdür.

Çıkarmak istediğim bir başka sonuç şu: Girişte size çoğunlukçu demokrasiden bahsettim. Çoğunlukçu demokrasiyi uygulamak için her şeyden önce çoğunluk olmak gerekir. Bakın, bu iktidara, Meclise bakın bunu gayet ayrıntılarıyla Necmi Yüzbaşıoğlu'nun açıklayacağını ben biliyorum, onlarla karşılaştırarak bakın, cumhuriyet tarihinin temsil kabiliyeti en düşük olan meclisidir, çünkü yüzde 45 oy baraj nedeniyle Parlamente'ye yansımamıştır. Böyle bir temsil zaafı olan bir meclisin cumhurbaşkanlığı seçiminde direnmesi ve diretmesi bence anti demokratik olan bir durumdur. Konuşmamı bununla tamamlıyorum, sabırlarınız için de hepinize teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Sayın Fazıl Hocamıza bu açıklamalarından ötürü teşekkür ediyoruz.

Ben hemen söz sırasına göre sözü Danıştay Değerli Onursal Başkanımız Nuri Alan'a vereceğim. Nuri Bey bizi kırmayarak Ankara'dan geldi, hatta dört saat uçak gecik-

mesiyle geldi, gerçekten kendilerine teşekkür ediyoruz, burada bizimle beraber olma fırsatını böylece yakalamış olduk. Buyurun.

NURİ ALAN

Danıştay Onursal Başkanı

Sayın Başkan teşekkür ederim. Efendim, hepinizi saygıyla selamlıyorum ve böyle güzel bir İstanbul gününde zamanınızın bir kısmın bizleri dinlemek için ayırdığınız için sizlere buradaki konuşmacılar ve şahsım adına teşekkür ediyorum. Fakat unutmayınız ki Sayın Başkanın dediği gibi ben de sizlerle olabilmek için Ankara'dan buraya geldim ve Türk Hava Yollarını azizliğine uğradım. Aşağı yukarı yedi saatlik bir yolculukla buraya gelebildim.

Efendim, ben Sayın Fazıl Sağlam'ın bitirdiği noktadan başlamak istiyorum. Aslında konu herkesin bildiği, fakat gündeme pek getirilmeyen, benim de mesleki dürtüm nedeniyle sizlerle tartışmak istediğim bir konudur, Cumhurbaşkanının yetkileri. Ancak bu yetkileri sadece yargısal, yargı alanıyla ilgili yetkilerle sınırlandıracağız. Hepinizin bildiği konular, fakat bugün Cumhurbaşkanı seçimini belirleyici durumda olan siyasi partinin ve onun genel başkanının yargıya yaklaşımını sergileyebilmek için önce bu yetkilerden kısaca söz edeceğim ve bunun işleyişini sizlere sunmaya çalışacağım. Zaten takip ettiğiniz üzere bir seneden bu yana süren kavganın temelinde aslında bu yetkilerin genişliği ve bu yetkilerin devlet yönetimine olan etkileri yatmaktadır.

Özetle söylüyorum, Anayasanın 104. maddesine göre, Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinin tamamını, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerinin tamamını, Askeri Yargıtay üyelerinin tamamını, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl ve yedek üyelerinin tamamını, Danıştay üyelerinin dörtte birini ve de başsavcı ve başsavcı vekilini yasalarda gösterilen usuller çerçevesinde ilgili kurulların gösterdiği adaylar arasın-

dan veyahut da yine yasada gösterilen niteliklere sahip olan kişiler arasından doğrudan doğruya seçmektedir. Bu aslında parlamenter sistemin gerektirdiğinin çok üstünde bir yetkidir ve iyi ve kötü kullanımına göre de devlet yönetimini olumlu veya olumsuz etkileyebilecektir.

Ben bu yetkiler içinde önem arz ettiğim üç konuyu kısaca sizlere sunmak istiyorum. Bunlardan *birincisi* Anayasa Mahkemesinin üç asıl ve bir yedek üyesini Anayasa-da gösterilen objektif niteliklere sahip kişiler arasından, ama tamamen kendi takdir yetkisi içinde seçme yetkisidir. Değerli Arkadaşım Fazıl Sağlam orada görev yaptığı için 11 kişiyle karar veren bir oluşumda 3 oyun ne kadar önemli olduğunu çok iyi bilirler, siz de hukukçular olarak bunu takdir edersiniz. Kaldı ki o seçilen yedek üye de zamanı geldiğinde, eğer yargısal oluşuma katılırsa 4 oy aşağı yukarı bir kararı şekillendirecek bir çoğunluk olarak karşımıza çıkar.

Yine Anayasanın 155. maddesine göre Cumhurbaşkanı Danıştay üyelerinin dörtte birini, yine Danıştay Kanununda gösterilen niteliklere sahip olan kişiler arasından, ama tamamen takdiri çerçevesinde seçmektedir ve bu seçim maalesef sabit bir sayıyı ifade etmemektedir. Şöyle ki, her dört yer boşaldığı zaman üç tanesini Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu bir tanesini de Cumhurbaşkanı seçmektedir. Eğer Cumhurbaşkanı seçeceği kişileri genç kişilerden değerlendirirse, zaman içerisinde Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin Danıştay üyeleri içerisindeki oranı dörtte birin üzerine çıkabilecektir, ama üyeler belli yaştan sonra seçilirlerse bu oran meslekten gelenler lehine değişebilir. Şimdi Danıştayda meslekten gelenlerin seçim yaş ortalaması aşağı yukarı 52-53 yaşlarında olmaktadır. Danıştay Kanunundaki objektif koşullara göre Danıştay üyesi seçilebilmek için aşağı yukarı 43-45 yaşları yeterli olmaktadır, şimdi Cumhurbaşkanının bu değerlendirmesini 45 yaşındaki gençler için kullanması halinde seçilen kişi 20 sene yüksek yargıçlık yapacaktır.

Yine başsavcı ki siyasi partilerle ilgili çok önemli yetkileri var, Yargıtay tarafından gösterilen beş aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir, bu noktayla ilgili hiç kimseyi ima etmeden ve suçlamadan bir şey söylemek istiyorum. Meslek hayatımın, kamu görevimin 44 senesinin 41,5 senesini Danıştayda geçirdim, cumhurbaşkanları kendisine sunulan adaylar arasından kendilerine en yakın olanları her dönemde cımbızla seçerek bulmuşlardır, bu yetki böyledir.

Cumhurbaşkanının Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulunu oluşturmada da yetkisi var. Bu kurulun yargıç kökenli üyelerinin tamamını sayın Cumhurbaşkanı Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının gösterdiği adaylar arasından seçiyor. Bu kurul ne yapıyor, bu kurul da yüksek mahkemeleri seçiyor. Şimdi mekanizma çok açık bir şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhurbaşkanını; Cumhurbaşkanı Yüksek Mahkeme Üyelerini, Cumhurbaşkanının da katıldığı Yüksek Mahkeme Üyeleri, Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulunu, Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu Yüksek Mahkeme Üyelerini seçiyor. Şimdi bu yetkinin kötüye kullanılması halinde yargının siyasallaşması kaçınılmazdır.

Peki, bu seçimde Cumhurbaşkanlığında belirleyici rol oynayacak olan Adalet ve Kalkınma Partisinin ve onun en kuvvetli adayı Sayın Başbakanın yargıya yaklaşımı nasıl? Benim şurada küçük notlarım var, oradan sizlere bunu sunmak istiyorum. Hatırlayacaksınız Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin türbanla ilgili bir kararı vardı, Sayın Başbakan bu kararı değerlendirirken “*bu işin ulemaya ait olduğunu*” söyledi. Bu değerlendirme maalesef Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde konunun hangi boyutuyla tartışıldığının farkında olunmadığını açıkça ortaya koyuyor. Eğer konu İslam dini bakımından kadının örtünmesi caiz midir, değil midir noktasıyla sınırlı olsaydı o zaman bu sözü edebilirdiniz. Olay kamusal alanda, eğitim verilen bir alanda öğrencinin başörtüsünü takıp takamayacağı noktasıyla ilgiliydi.

Yine hatırlayacaksınız, bir Danıştay kararı üzerine “*efendi*” sözcüğünü kullandı, Efendi sözcüğü lügatte genelde olumlu olarak kullanılıyor, ama *pejoratif* anlamı var, ses tonunuza göre “*efendi*” biraz küçültücü bir anlamı da taşıyor. Yasama dokunulmazlığının kaldırılması gündeme geldiği zaman Adalet ve Kalkınma Partisinin önemli isimleri, o lafı söylememek için söylüyorum, simgeleriyle AK Parti diyelim, AK Partinin önemli isimlerinden bir tanesi yasama dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili aynen şu sözleri söyledi: “*Yargıya güvenmiyoruz*” ve bu sözün aksi hiçbir zaman dile getirilmedi. AKP’de bir âdet var, bir söz söyleniyor, arkasından sözcüler tarafından, danışmanlar tarafından belli bir çerçeveye sokulmak isteniliyor, ama bu söze karşı hiçbir yorum yapılmadı.

Yargı kararları hiçbir gerekçe gösterilmeden uygulanmıyor, önce böyle değildi, zaten idari yargıyla idare her zaman çekişme halindedir. Hatta De Gaulle’ün Fransız Danıştayı için, bir sözü var, bizim Türkçe’deki deyişle, “*davul benim boynumda, tokmak Danıştayın elinde*” diyor. Hiçbir zaman birbirlerine sevimli bakmıyorlar, ama şu kültür de yerleşmiş ki, mahkeme kararı uygulanıyor. Bundan önceki iktidarlar döneminde idare de uygulamaya çok niyetli olmazdı, ama hiç olmazsa kâğıt üzerinde o verilen kararı uygulamış görünür, bu sefer başka gerekçelerle aynı işlemi yapardı. Şimdi öyle değil, şimdi açıkça bu kararlar uygulanmıyor ve Anayasanın 138. maddesindeki açık hükmü, Danıştay Kanununun 28. maddesindeki açık hükme açıkça meydan okuyorlar. Yargıya tavsiye ve telkinlerinin en son örneğini birkaç gün önce gördük, savcılara talimat yollu bir tavsiye gönderildi.

En son ve bence en önemli olay da, ayrıntıları kamuoyuna tam yansıtılmamış olan Danıştay ve Yargıtay üyeliklerine yapılacak olan seçimlerle ilgilidir. Efendim, Yargıtay Yasasının ve Danıştay Yasasının ilgili maddelerinde aşağı yukarı birbirine benzeyen hükümler var. Yargıtay üyeliklerinde boşalma 10’u bulduğu zaman 10. üyeliğin başladığı tarihten başlamak üzere en geç iki ay içinde se-

çim yapılması zorunludur. Maddeyi size aynen okuyorum, yine Danıştay Kanununun 9/a 3 maddesinde de “üyeliklerdeki boşalma sayısı dördü bulunduğunda Danıştay Başkanlığınca durumun başbakanlığına ve Adalet Bakanlığına bildirileceği ve iki ay içinde seçimin yapılacağı” hükmü var. İkisi de bizim idare hukukunda bağlı yetki dediğimiz ve zaman zaman Başbakanın da doğru olmayarak kullandığı amir hüküm niteliğindedir. Hele Yargıtay Yasasındaki hüküm “zorunludur” diyor. Danıştay Yasasındaki hükümde bundan farklı değil, “yapılır” demek suretiyle emredici bir kural getiriyor.

Benim Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulunun basın açıklamasından çıkardığım bilgilere göre ve Ankara’daki yargı çevrelerindeki doğru olan söylemlere göre Danıştay ilk yazısını Mayıs 2006 tarihinde başbakanlığa ve Adalet Bakanlığına gönderiyor, yani bundan aşağı yukarı 11 ay önce ilk dört boşalmanın olduğu tarihtir, 2006 Eylülde ikinci yazı gönderiliyor ve bu arada Danıştay Başkanının seçimin yapılması konusunda Adalet Bakanına yaptığı bir ziyaret var. çünkü Danıştayda 95 üye kadrosu var ve kadrolardaki boşlukların doldurulmaması yargısal faaliyeti önemli ölçüde etkileyebiliyor. Bu Eylül 2006’daki yazı ikinci dördünlüğün, yani sekiz üyeliğin boş olduğu dönemle ilgilidir. Yargıtaysa Ekim 2006’da, Aralık 2006’da ve Ocak 2007’de üç kez seçimin yapılması için Adalet Bakanlığına başvuruyor. İç Yönetmeliğin 8 ve 9. maddelerine göre Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulunun gündemini hazırlama görevi Adalet Bakanına aittir, ancak Adalet Bakanının olmadığı bir dönemde başkan vekili bu gündemi yapabilir.

Şimdi demin okuduğum veya atıf yaptığım Yargıtay ve Danıştay Yasalarının amir hükümleri karşısında bu seçimleri yapmamanın hem hukuki hem de bence cezai sorumlulukları vardır. Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu belli bir süre bekliyor, yine İç Yönetmeliğin gündemi değiştirme maddesine dayanarak Adalet Bakanının katılmadığı bir toplantıda gündemi tespit ediyor, gelecek gündeme seçimleri koyuyor ve seçimin sonuçlanamaması halin-

de de müteakip toplantıda yine üyelik seçimlerinin yapılmasına karar veriyor. Kamuoyuna yansdı, bildiğiniz gibi Adalet Bakanı Müsteşarı bu toplantıda verilen karara muhalif kaldı, bu arada Sayın Adalet Bakanı “iki kez bu konuyu gündeme getirdiğini” ifade etti, böyle bir şeyin olmadığını üzülerek söylemek istiyorum. Çünkü ancak yazılı bir gündemle kurulu toplayabilirsiniz, bunun dışında yapacağınız her teşebbüs gündem düzenlemek anlamını taşımaz, esasen böyle bir olay da yok. Sadece bir yeni üyenin seçiminin sözlü olarak konuşulduğu bir dönemde sicilleri incelemek üzere zaman istemesi var. Sanıyorum ki Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu nezaketinden ve yargı mensuplarını daha fazla yıpratmamak için bu konunun üzerine gitmedi ve bu konu böylece kapatılmış oldu.

Şimdi yargıya bakışı, yargıya duruşu, yargıya tavırları, yargı kararlarına karşı tavrı bu olan bir partinin, kim gelirse gelsin bu partiden çıkacak olan bir Cumhurbaşkanının bu yetkileri ne şekilde kullanabileceğini tartışmaya dahi gerek görmüyorum ve bu yetkilerin çok uzun olmayan bir dönemde yargıyı siyasallaştıracağını ve yürütmeyle, yasamayla bütünleştireceğini düşünüyorum. Benim bu turda söylemek istediklerim bundan ibaret Sayın Başkan, hepinize teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Evet, Sayın Danıştay Onursal Başkanına bu açıklamalarından ötürü teşekkür ediyoruz. Yargıyla ilgili bölümlerini ve Cumhurbaşkanının yargıyla ilgili yetkilerinin bir karşılaştırmasını yaptı. Biz aslında bugün Cumhurbaşkanlığı konusundaki her konuyu tartışalım diyoruz, yoksa kişiye göre cumhurbaşkanlığını değil, cumhurbaşkanlığına seçilebilmenin niteliklerini, bu seçimde nelere dikkat edilmesi gerektiğini burada tartışıp yanıtlarını almaya çalışacağız. İstanbul Barosunun kuruluşunun 129. yıl dönümünü kutluyoruz, ben şimdi sözü Baromuzun çok eski

üyesi, duayen meslektaşımız ve Büyük Millet Meclisinin önceki Başkanı Sayın Cindoruk'a sözü vereceğim.

Yalnız iki şeyi açıklaması bakımından kendisine sormak istiyorum. Birincisi, daha önce mahkûmiyet kararı almış olanların cumhurbaşkanlığına seçilmesi halinde bu durum nasıl değerlendirilecektir? İkincisi Cumhurbaşkanını seçildikten sonra milletvekilliği düşen cumhurbaşkanı hakkında sadece Meclise gelmiş olan ve dokunulmazlık zırhı altında olduğu için hakkında görüşülemeyen dosyalarda Cumhurbaşkanı olduktan sonra bu zırh ortadan kalktığına göre acaba yargıda dava açılıp duruşmalar yapılabilir mi? Bunlara da bir açıklık getirirse kendilerine teşekkür edeceğim. Sayın Cindoruk buyurun.

Av. HÜSAMETTİN CİNDORUK

TBMM Önceki Başkanı

Baromuzun Sayın Başkanı, değerli meslektaşlarım; burada Türkiye Cumhuriyetinin 11. Cumhurbaşkanıyla ilgili, onun seçimiyle ilgili bir tartışma yapıyoruz. Bugüne dek Atatürk, İnönü, Bayar hariç cumhurbaşkanları seçiminde itirazlar, tartışmalar olmuştur. Kimileri Kenan Evren gibi seçimsiz, kimileri Cemal Gürsel gibi baskıyla Cumhurbaşkanı olmuşlardır, ama bu tartışmalar siyasal kadroların ve Parlamento duvarlarının arkasına sızmadı. Onun için de çözümler arandı, tartışmalar yapıldı ve bir noktaya gelindi. Bugün ilk defa bir cumhurbaşkanlığı seçiminde paneller yapılıyor, televizyonlar yayınları bir biri arkasına geçiyorlar ve sokaklarda miting yapma hazırlıkları var. Bir önemli, bir değişik cumhurbaşkanlığı seçimi yaşıyoruz, bunun nedeni çok açıktır. Benden evvelki sayın konuşmacılar bazı meselelere dokundular, ama ben Baro Başkanımızın da ikazları ışığında hadiseyi daha müşahhas hale getirmeye çalışacağım.

Bizim Anayasamıza göre Cumhurbaşkanınının yetkileri var, görevleri var, bunların hepsini kabul ediyorum, tartışıyoruz, aşağı yukarı dört ay kadar da Cumhurbaşkanlığı

ğı vekilliği yaptım, o gücü yaşadım, ama bence bugün çok daha önemli bir tarafı var. Cumhurbaşkanlığı konusunda hepimizin, halkın büyük çoğunluğunun laiklik açısından kuşkuları ve korkuları var. Laiklik meselesi bizim cumhuriyetimizin çok önemli bir konusudur. Toprağıyla, kültürüyle, kadrolarıyla siyasi İslam'a yakın olan Osmanlı İmparatorluğundan bir cumhuriyet çıkardık. Bu cumhuriyetle Osmanlı İmparatorluğu arasındaki etki tepki meselesini çözmekte Büyük Atatürk laikliği öne çıkarmıştır. 1924 Anayasasından itibaren laiklik kavramı, fikri, inancı Anayasalara 1937'de lafzı olarak da katılmıştır. 1982 Anayasasıysa bunu çok açık bir şekilde, üstüne basa basa keskin hatlarla ortaya koymuştur.

Fransız Anayasası laiklikten bir kelimeyle bahsediyor. Fransız Anayasasında bir kelime var, ama Türk Anayasasında, 1982 Anayasasında önsözden başlayarak, 174. maddeye kadar laiklik tarifleri var, laiklik sınırlamaları var ve bunlar birbirinden değerli açılımlar, birbirinden önemli söylemler taşıyorlar. Denilebilir ki, laisizm Türkiye Cumhuriyetinin ideolojisidir, burada haklılık da var, hem komşularımızda hem dünyada İslami teorilerin ve İslami baskıların, İslami zenginliklerin evrensellik boyutuna varmış bir İslami hadisenin etkisi altındayız hem de içimizde aynı isabetli düşüncelerle önlemeye çalıştığımız, ama önleyemediğimiz akımlar var.

Yıllarca siyaset yaptığım için söyleyebiliyorum, Türkiye Cumhuriyeti hem özgürlükleri, hakları muhafaza etmek, hem siyasal haklara saygı göstermek açısından, hem de içinde bulunduğu koşullar, milletlerarası anlaşmalar açısından bu akımların parti kurmasına müsaade etmiştir. Anayasa Mahkemesinin denetimi altına bırakmak koşuluyla, yargının ve kanunların denetimi altında olmak koşuluyla müsaade etmiştir. Bu nedenle de bu siyasal akımlar, onların tabiriyle siyasal İslami akımlar Türkiye'de zaman zaman Parlamento içinde azınlıktan çoğunluğa geçmişler, iktidar kurmuşlar, iki kez de Başbakan çıkarmışlardır, hükümet kurmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti bu

raya kadar muhafaza ettiği bu demokratik tavrı ve yapısını biraz da Anayasa Mahkemesi, idare mahkemeleri, yüksek yargı ve Cumhurbaşkanının denetim gücüne bağlayarak bir denge halinde tutmuştur. Bugün herkesin kuşkusunu, Anayasanın da bence kuşkusunu son kale olan cumhurbaşkanlığı kurumunun siyasi İslam'ın eline geçmesi ihtimalidir. Çünkü Meclis çoğunluğu var, hükümet var, onu engellemek için uğraş veren, demokratik tavır koyan, laiklik ideolojisini benimsemiş bir cumhurbaşkanından sonra tamamen kendi istikametinde yasaları yorumlayabilecek, demin Sayın Alan'ın anlattığı yetkileri kullanacak, yeni bir yargı düzenleyebilecek bir cumhurbaşkanı seçmek Türkiye için tehlikedir.

Acaba biz abartıyor muyuz? Ben burada bazı belgelerden bazı cümleler okumak istiyorum: Şunu ifade ediyim ki, bu seçimin yapılmasına ya da bu siyasal iktidara karşı bir cephe oluşturmaya gerek yok. Böyle bir cephe oluşturmayı, küçüklük, zayıflık hissi olarak düşünüyorum. Hayır, bu bir anayasal problemdir, bu Türkiye'nin siyasal problemidir, bu cumhuriyetimizin problemidir diyerek ağırlığımızı niçin koyduğumuzu anlatmak istiyorum. Çünkü bizim Anayasa topografyasında mutlaka ve mutlaka laiklik ve laikliğin sonuçları birincil problemleri çözmek için kilit noktasıdır.

Bakınız ne oldu: Son 85 yılda benim de, sizin de karşı çıktığımız müdahaleler oldu. Bu müdahalelerden birtakım cumhurbaşkanları geldiler, devlet reisi sıfatıyla da olsun cumhurbaşkanı sıfatıyla da olsun gayretle çalıştılar; yanlışlar yaptılar, doğrular koydular, ama bu 10 Cumhurbaşkanı döneminde Türkiye laiklikten taviz vermedi, esaslı bir taviz vermedi ve laiklik ilkesi bugüne kadar cumhurbaşkanlığı düzeyinde sürdü. Hatta bu konuda bir muhtıra verildi, o muhtıra düzeyinde günün Cumhurbaşkanı meseleyi siyasal açıdan Parlamento üstünde çözümlendi. O bakımdan bu 10 Cumhurbaşkanının eğilimleri, hatta eğitim kaynakları, asker ve sivil oluşları fark etmedi, cumhuriyet temelinde laiklik niteliğini korudu. Şimdi biz

bu hoşgörü gösterdiğimiz ya da demokrasiye olan bağlılığımızla Anayasamızın ve rejimimizin özverisiyle, özgürlükçü düşüncesiyle yaşattığımız siyasi akımın bir açıdan bugün Meclisteki çoğunluğunun dayandığı millet çoğunluğunun yüzde 25 olduğunu düşünürseniz, büyük bir aşama kaydederek kendiliğinden Çankaya'ya tırmanmasını, Atatürk'ün Çankaya'sına yerleşmesini nasıl önleyebiliriz diye tartışmalıyız. Bu tartışmayı da yaparken bazı kanıtlar öne sürmek istiyorum.

Şimdi aday olacak kişi belli ve siyasi tecrübeme dayanarak söylüyorum, o konudaki kararı kesin; hem kendisinin hem Partisinin kararı kesin, çünkü onlar getirttikleri siyasi ideolojiyi Parlamente'ye, hükümete taşıdıktan sonra son kaleyi, son aşamayı elde etmek isteyeceklerdir. O kendi ideolojilerinin bir zaferi, tamamlayıcı sonucu olacaktır. O nedenle orada hiçbir tereddüdüm yok, ama bu aday gösterdikleri siyasetçi dört kez Anayasa Mahkemesince kapatılan partinin içinde görev almış, il başkanlığı yapmış, merkez karar kurulu üyeliği yapmış ve de belediye başkanlığı yapmıştır. Bu dört kez kapatılan partinin kapatma kararlarının hepsinde de laikliğe aykırılık, din işlerini devlet işlerinden ayırmaması ve en ağır itham da dine dayalı devlet kurma eğilimleri vardır. Onun için kuşkusuzun belgesel olarak iki kaynağı var. Anayasa hukuku açısından Anayasa Mahkemesinin mensup olduğu ideolojinin ve içinde bulunduğu siyasal partilerin kapatılma nedenleri, bunlar Anayasa Mahkemesinin kesinlikle verdiği kesin hükümlerdir.

Sonra kendisinin çeşitli beyanları var; değerli konuşmacılar bir kısmını saydılar, ama daha önemli bir şey var, kendisi hakkında Yargıtay 4. Ceza Dairesinin verdiği bir içtihat var. Yargıtayın kararı içtihat niteliğinde ve çok uzun gerekçelerle yazılmış, tartışılmış olduğu şuradan anlaşılıyor, bir üyesinin de muhalefet şerhi vermiş olduğu bir karar var. Bu karar ceza hukuku açısından bazı sonuçları silinmiş bir karar olabilir, ceza hukukunun adli sicil sabıka kayıtlarıyla ilgili idari tasarruflarla veya mahkeme

kararlarıyla bu kararın bazı sonuçlarını ortadan kaldırması olası ve olmuştur. Başka bir şey daha olmuştur. Ana muhalefet partisinin de katkısıyla Anayasa değiştirilmiştir, bu zat Parlamenteoya sokulmuştur, Başbakan olmuştur. O demin söylediğim gibi laik, cumhuriyetçi, demokratik rejimin bir hoşgörüsüdür. O hoşgörülle onun milletvekili olması, Yüksek Seçim Kurulunun denetimi altında milletvekilliğiyle ilgili tedbir kararları yahut nihai kararlarla Parlamenteoya katılmasına bugün itiraz etmek mümkün değildir, çünkü olmuş bitmiş bir hadisedir. Şimdi yeni bir seçim var, artık Yüksek Seçim Kurulunun denetiminde olan bir seçim yok, o seçim milletvekili seçilmekle bitmiş, yeniden milletvekilliğine aday olursa, yine Yüksek Seçim Kurulu kararları geçerli olacaktır. Ancak şimdi bir başka karar var, yaşamasını sürdüren, varlığı süren bir karar var, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin kararı var.

Bu karara göre Sayın Erdoğan'ın İstanbul Belediye Başkanlığına son verilmiş, kamu hizmetinden mahrum edilmiş, bu karara göre ilk kararda Yüksek Seçim Kurulu adaylığını iptal etmiş, yerine Sayın Maliye Bakanı aday gösterilmiş, kararın sonra ifade ettiğim gibi ana muhalefet partisinin de katkılarıyla yasal ve anayasal değişikliklerle siyasi sonuçları hafifletilmiştir, ama karar duruyor, varlığı duruyor ve bu kararı ben Anayasa Mahkemesi için bir delil niteliğinde görüyorum, niçin görüyorum? Çünkü Anayasa Mahkemesi diyor ki -çok kararı da var da bir kararda çok net söylüyor- laiklik Türk devriminin ve cumhuriyetin özü, ulusal yaşamın temelidir. Eğer bu karar çok da doğru bir tarifile bizim cumhuriyetimizi tarif ediyorsa oturup bu kararda neler var beraberce bir gözden geçirelim.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi kararında şöyle söylüyor: *“Sanık bu konuşmasıyla savaş çağrısı yapmaktadır”* -Yani dindarlar ve dinsizler savaşı- *“Sanığın kula kulluk edenlerle Atatürkçü laik kesimin hakka kulluk edenlere İslami şeraitle bütünleştirilen Müslümanları amaçladığı anlaşılmaktadır”* Yani Anayasaya göre milletin bütünlüğü, birliği üzerinde tarafsızca bir otorite diye telakki edilen Cumhurbaşkanı-

mız bu mahkeme kararıyla kula kulluk eden laik kesimle İslami şeriatı kabul eden Müslümanlar arasında ikilik görüyor, ikilik olduğunu ortaya koyuyor. Bir başka şey söylüyor, “bizim referansımız İslam dinidir” diyor, bizim Anayasamıza göre Cumhurbaşkanının da Parlatentonun da referansı cumhuriyetin kurallarıdır, Anayasadır, laikliktir. 4. Ceza Dairesi kararında özgürlükler açısından da meseleyi tartışıyor ve şöyle söylüyor: “Her rejim gibi demokratik rejimin de kendini müdafaa hakkı vardır, bu karar onun için verilmiştir” Bu ağır Yargıtay kararının gerekçelerini acaba Anayasa organlarımız görmezden gelebilir mi, kimdir bu Anayasa organları? Anayasa Mahkemesidir, çünkü Parlamento çoğunluğu maalesef bizim elimizde değil.

Yani cumhuriyet kendini korumak ve kollamak için bir çözüm bulmak zorunda mıdır, yoksa cumhuriyet demin söylediğim gibi Meclis çoğunluğu artı hükümet ve şimdi de cumhurbaşkanlığını eğer kesin bir yargı kararıyla tespit görmüş olan zihniyete teslim edecekse cumhuriyetin sonu ne olur? Atatürk’ün başlattığı, milli mücadele- nin sonucu elde edilmiş milli misak sınırları içindeki Türk devletinin başı böyle bir zat olabilir mi?

Tabii ben bunu söylediğim zaman bir Meclis Başkanı olarak kendimi de kusurlu buluyorum, 1993’de Cumhurbaşkanlığı seçimi yaparken dikkatimizden kaçmıştı, Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili üç koşul var: 40 yaşını bitirecek, milletvekili olacak, bir de yüksek tahsilli olacak. Daha doğrusu milletvekili olmanın dışında Anaysa iki koşul koşmuş: 40 yaş ve yüksek tahsil. Ben Meclis Başkanı olduğumda bunu denetlemedik de, Sayın Demirel’den başka adaylar da çıktı, çünkü denetleyecek bir yetkimiz de yoktu, görevimiz de yoktu, itiraz da olmamıştı ve öylece o Cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı. Neyle yapıldı, mütearifeye göre yapıldı, harici bilgilere göre yapıldı. Açık ve kesin söylüyorum, o Cumhurbaşkanlığı seçimine Kenan Evren de aday gösterilseydi, bir ihtilaf çıkabilirdi; neydi o ihtilaf? Kenan Evren iki kere seçilmiş sayılır mı, bir tanesi referandumla gelmiş, diğesinde de koyacağı

adaylıkla seçilecek. Böyle bir ihtilafı çözecek merci de yoktu ya da ağır bir suçla töhmet altında olan böylesine insanların adaylığı söz konusu olsaydı itirazları kim yapacaktı? Parlamento Başkanlığının, Başkanlık Divanının yetkileri, görevleri İctüzükte, Anayasada belli, onlara da müdahale imkânımız yoktu. Onun için ortaya çok önemli bir Anayasa meselesi çıkmaktadır, bu problem artık bence bir anayasal Cumhurbaşkanı seçmek için devlet organlarının vereceği kararlar ve görevler açısından incelenmelidir. Mesele o kadar ümitsiz değildir. Şöyle değildir: Bu Cumhurbaşkanlığı adaylığı Parlamentonun Başkanına bildirildiği zaman muhalefet partilerinin buna itiraz hakları var. Meclise bir önergeyle gelebilirler ve birisi önergeyi reddedebilir, hatta ortaya bu konuda başka formüller de bulunabilir. Yüce Anayasa Mahkemesinin kararları var. Anayasada boşluk varsa, onu içtihatlarıyla dolduruyor. Birincisi, eğer Meclis İctüzük tadili niteliğinde eylemli İctüzük tadili yaparsa, onlar hakkında hem murakabe hem karar hakkını kullanıyor, ayrıca yürütmeyi durdurma kararı veriyor. Anayasa Mahkemesi bundan önce Parlamentonun seçimle ilgili veya teferruatla ilgili pek çok içtüzük tadilini yahut içtüzük tadili ihdasını iptal etmiştir. Onların yanında bu dediğim konunun ağırlığı çok yüksektir; devletin, milletin, cumhuriyetin bekasıyla ilgilidir.

Bence Anayasa Mahkemesine tarihi bir görev düşmektedir. Bu aynı zamanda bu şahsa karşı verilmiş bir karar olmayacaktır, bunu inceleyecektir ve bu kararlar da cumhurbaşkanlığına hakkında kesinleşmiş Yargıtay kararı olanlar da, başka kimler varsa, kimleri sakıncalı buluyorsa, Anayasa açısından vereceği kararlarla bir duvar örecektir. Burada anayasa profesörü arkadaşlarımız var, 82 Anayasasına göre Meclisin Anayasayı yorum hakkı Anayasa Mahkemesindedir, Anayasa Mahkemesi bunu başından savamaz, savsaklayamaz. Ana muhalefet partisi başından bunu atamaz, bu meseleyi takiple mükelleftir.

367'yle ilgili düşünceleri arkadaşlarım söylediği için fazla üstüne gitmiyorum. Zaten benim orada bir şey söy-

leme hakkım yok. Derler ki bana 91-95 arası Meclis Başkanı olduğun zaman bunu niye fark etmedin? Onun için onu kendilerinin mütalaaları çerçevesinde bırakıyorum ve diyorum ki, o da dahil Anayasadaki boşlukları dolduracak, çözecek bir Anayasa Mahkemesi içtihadı ortaya çıkaralım. Bu dediğim gibi sadece bugünkü Cumhurbaşkanı adayına karşı mürettep bir hadise değildir, bu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının temel ideolojisinin ne kadar ciddiye alındığını gösterecek bir hadisedir. Diyebilirsiniz ki Anayasa Mahkemesine bunu götürmek zorlama mıdır? Hayır, değildir, zorlama değildir; çünkü Anayasa Mahkemesinin benzer kararları vardır, benzer içtihatları vardır. Anayasada sade İçtüzüğü değiştirdiğimiz zaman Parlamantoda, Anayasa Mahkemesi denetim hakkı olduğu yazıyor, kanunları ve içtüzükleri diyor, ama Anayasa Mahkemesi genişletici yorumla bazı hadiseleri, bazı Meclis kararlarını eylemli İçtüzük tadili gibi görmüş ve kararlar vermiştir, seçimleri önlemiştir, seçim kararlarını iptal etmiştir. Ben bu Anayasa Mahkemesinin hatta ve hatta bu kararlarına karşı da çıktım, ama şimdi diyorum ki keşke karşı çıkmasaydım; bakın, bir gün ne kadar lazım oldu.

Anayasa Mahkemesinin içtihatları istikametinde ve receği kararlar Türkiye Cumhuriyeti için önemli karar haline gelmiştir. Bundan evvelkiler Parlamento nizamı içinde alınmış kararlardır, ama bu yöntemin mutlaka denemesi gerektiğini düşünüyorum.

Bir son söz daha söyleyeceğim. Bugünkü bu dediklerimizin dışında iktidar partisinin Cumhurbaşkanı adayı tespit yöntemi Anayasaya aykırıdır. AK Partinin Merkez Karar Kurulunda Cumhurbaşkanı adayı göstermesi halinde de gene bir Anayasaya ve içtüzüğe aykırılık ortaya çıkacaktır. Böyle şey olmaz, Anayasa Meclis Başkanlarının seçiminde de aynı özeni göstermiştir; grup kararları da alınamaz. Bu grup kararını da aşıyor, merkez kurul kararı haline geliyor. O zaman partinin seçtiği bir cumhurbaşkanıyla karşı karşıya kalacağız. Çok siyasallaşmış olur;

bunun da Anayasaya aykırı olduğu yolundaki düşüncemi altını çizerek ifade ediyorum.

Bir başka söz söyleyerek lafımı bitireyim. Bu seçim bütün taraflar için, hepimiz için bir sınavdır. Antilaisizmi genişletmek için çaba sarf eden, direnenler için bir sınavdır, Anayasamız için bir sınavdır; laisizmi benimsemiş, solcu sağcı farkı gözetmeden hepimiz için bir sınavdır ve bu sınavın sorusu da 14. maddenin 1. fıkrasıdır. 14. maddenin 1. fıkrasını okursanız meselenin ne kadar Anayasa tarafından çözülebilir halde tutulduğunu da görmüş oluruz. Ben şahsen siyaseti bırakmış, sadece mesleğimizde danışmanlık görevi yapan bir avukatım artık. Benim bu söylediklerim siyasal değildir, tamamen hukuksaldır. Siyasal bir düşüncem yoktur, beklentim de yoktur. Hem Ana Muhalefet Partisinden, hem Parlamentodan ilgi bekliyorum. Bir tavsiyem de Sayın Tayyip Erdoğan'adır. İçinden gelen bir hisle bu adaylıktan vazgeçerse, hem Türkiye Cumhuriyetine fevkalade önemli bir meselede Anayasa yorumlarına gerek kalmadan cumhuriyetin ilkelerinin devam etme fırsatıyla ilgili bir gelişme locak, hem de kendisini ileride bekleyecek tehlikelerden kendisini kurtaracaktır. Hiç de tehdit etmiyorum, hiçbir tehdit duygusu içinde değilim. O çeşit müdahalelere de karşıyım, ama bir siyasetçi kendini Cumhurbaşkanı adayı görüyorsa bu dediğim ilkeleri dikkate almalıdır. Siyasette insanın en büyük rakibi mazisidir. O mazi onu Başbakan yapmasını engellememiştir, ama Cumhurbaşkanı yapmasını engelleyecek kadar yanlışır.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Sayın meslektaşımız ve duayenimiz gerçekten hukuki açıdan cumhurbaşkanlığının bütün her türlü ihtimalleri değerlendirmek suretiyle hukuki bir değerlendirmesini

yaptı. Kendilerine bir şey daha sordum, ama unuttular mı yoksa bilerek mi cevap vermediler, onu bilemiyorum. Dedim ki, cumhurbaşkanı seçilen kişi otomatikman Meclis üyeliği de düştüğü için Mecliste bekleyen dosyaları gündeme gelebilir mi? Yargılama yapılabilir mi?

NURİ ALAN

Cumhurbaşkanı yemin ettiği andan itibaren cumhurbaşkanlığı sorumsuzluğu kazanır. O nedenle yeni bir mesuliyet kazanmıştır. Meclisteki o dosyalar komisyonlara gidene kadar zaten vakit geçecektir. Cumhurbaşkanı seçilen 7 sene tam bir dokunulmazlık kazanacaktır. Onu beklemek için hazırlamak, gerçekleştirmek 7 seneyi beklemek lazım. Orada ona bir imtiyaz tanıyorum.

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Ama orada imtiyaz herhalde sadece bir konu hakkında dava açılabilir veya Yüce Divana sevk edilebilir diyor. Vatana ihanet, ama cumhurbaşkanlığı dönemindeki bütün sorumsuzluğunu kapsamıyor mu, önceki sorumsuzluk devam ediyor mu acaba?

NURİ ALAN

Bence ediyor. Zaten cumhurbaşkanını yargılamak için 405'e göre dörtte üç bir çoğunluğa ihtiyaç var. Pratiği de yok, 405 üyesi bulacaksınız, cumhurbaşkanını yargıya göndereceksiniz ve dokunulmazlıkla ilgili dosyalarda cumhurbaşkanı Parlamentoda da konuşamayacağına, kendisini savunamayacağına göre bence hukuki engeller var. Sayın Erdoğan'ın eğer Cumhurbaşkanı olursa İstanbul Belediyesi suçlarından da yırtmış olacaktır.

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Tekrar teşekkür ediyorum. Son konuşmacımız çok değerli anayasa hukukçusu Prof. Necmi Yüzbaşıoğlu, Hocama da bir şey hatırlatmak istiyorum, bunları kendisi çok iyi biliyor, ama sizlere açıklaması bakımından önem taşıdığı için söylüyorum: 2002 seçimlerinde seçmen sayısı 41 407, kullanılan oy, geçerli oy 31 510, kullanılan oyların yüzde 34'ü AKP'ye, yüzde 19.41'i de CHP aldığına göre her iki partinin aldığı oy 16 963 547, 41 000'den düştüğümüz zaman aşağı-yukarı 25 000 oy, 24 443 oy Mecliste bir türlü temsil edilememiştir. 10 000 000'u katılmayarak seçildi ve temsil edilmemiştir, geri kalan 14 000 000'u da katılmış, ama baraja takıldığı için orada temsil olanağını bulamamıştır.

Böyle bir durumda ki, daha önceki cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki Meclisin aritmetiğine baktığımız zaman en düşük dönem, seçmenin Meclise yansıma oranı bakımından en düşük dönem zannediyorum yüzde 67'yle Fahri Korutürk dönemi, bunun dışında Cevdet Sunay 69, Turgut Özal 72, Süleyman Demirel yüzde 83 almış, Ahmet Necdet Sezer yüzde 70 gibi büyük oranlarla temsil edilen Meclise oy alarak seçilmişler. Acaba bu seçim bu şekilde yapılırsa, bir meşruiyet tartışması olabilir mi diye bunu da sorarak hemen sözü Sayın Hocama veriyorum.

Prof. Dr. NECMİ YÜZBAŞIOĞLU

Galatasaray Üniversitesi Anayasa Hukuku Ana Bilim Dalı

Öğretim Üyesi

Teşekkür ederim Sayın Başkan. İki değerli yüksek yargıç duayenlerimiz ve bir değerli duayen siyasetçilerimiz ve değerli hukukçular arasında konuşmak benim için de büyük keyif. Çünkü hukukçular birbirini daha kolay anlıyorlar. Gerçi burada hukukçu olmayanlar da var, ama

onlar da en azından merak ettikleri için olmalı ki, buraya dinleyici olarak böyle güzel bir günde geldiler.

Ben aslında Sayın Cindoruk'un bıraktığı yerden devam edecektim, ama Sayın Başkan beni yönlendirdi, oradan da devam edebilirim. Çünkü tarafsızlık, sorumsuzluk cumhurbaşkanı bakımından çok önemli. Biz tarafsız ve sorumsuzluğun seçildikten sonra başladığını düşünüyoruz. Burada bir yanlış yapıyoruz. Doğru öyle başlıyor, ama bunun seçim öncesine uzanan yansımaları da var. Dolayısıyla bunu birinin belki Anayasa Mahkemesinin bu tarafsızlık sorumsuzluk seçildikten sonradan ibaret değildir. Bunun seçim öncesini de kapsayan anlamı vardır demesi gerekir. Bunu yaparsak sorumluluk taşıyacak birini oraya seçmeyiz, Meclisin böyle bir seçme yetkisi yoktur ya da tarafsızlığından kuşku duyduğumuz laik düzenden endişe duyduğumuz kimseleri buraya seçmeyiz. Bunun yolu budur, baştan kesmektir. Ben bu kısmını konuşmamın son 10 dakikasına ayıracağım. Hakkımı saklı tutarak Sayın Başkanın bana sorduğu meşruiyet sorunu olur mu sorusunu yanıtlayacağım...

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Sadece AKP tarafından seçim yapılırsa diye sormak istiyorum, tabii muhalefetle uzlaşma, kamuoyuyla uzlaşma yapılırsa bu konu evette ki tartışılmaz.

Prof. Dr. NECMİ YÜZBAŞIOĞLU

Tabii, efendim zaten Meclisin meşru olduğu konusunda bir tereddüdümüz yok, böyle bir iddiamız da yok. Sadece söylediğimiz meşruiyet zaafı var mı? Bu konuda tereddütler var mı? Tabii AKP tek başına yapmaya kalkarsa bu sorunlar daha da derinleşir, keskinleşir.

Öteden beri bir temsil zaafiyetinin var olduğunu herkes kabul ediyor. 9. Cumhurbaşkanımız Süleyman Demi-

rel bunu defalarca dile getirdi. Birilerinin dile getirmesine gerek yok, rakamlar bunu zaten söylüyor. Dolayısıyla ben de rakamları konuşturacağım. Diğerleri yorumdur, ona göre öyle, buna göre böyle, ama istatistiki rakamlar objektif bakıyorsak bize bir sonuçlar çıkarttırması gerekir.

1982 Anayasası döneminde her sene seçim sonuçlarında adaletsiz bazı durumlar ortaya çıktı. Bunun nedeni bildiğimiz gibi barajlar, önce yüzde 10 genel baraj vardı. Daha sonra yüzde 10 genel barajın yanında çevre barajı vardı, bir ara kontenjan milletvekili getirdik. Bir milletvekilinin en çok oy alan parti tarafından çıkarılması, böyle değişik süreçlerden sonra nihayet 1995'ten itibaren yüzde 10 genel barajlı seçim uyguluyoruz.

Bu barajın derecelerine göre zaman zaman farklı sonuçlar, adaletsiz sonuçlar, temsilde adalet yönünden zafiyetler ortaya çıktı, ama bunlardan hiç birisi meşruiyeti sorgulatacak temsil zafiyetleri değildi. Aslında bu baraj Rus ruleti gibi, biz Anayasa hukukçuları bunları 20 sene dir söylüyoruz. Bir gün bu içinden çıkamayacağımız bir sonuç yaratır. İlk işaretlerini 1987'de verdi. ANAP yüzde 36 oyla yüzde 64 sandalye çıkardı, ama o zaman baraja takılan oy yüzde 20, seçime katılma oranı da yüzde 92 olduğundan bir meşruiyet sorunu çıkmadı. Çünkü ortaya çıkan Parlamento toplam seçmenin yüzde 70'ini temsil eden iktidar ve muhalefetiyle yüzde 70'ini temsil eden bir yapı ortaya çıkardı. 1987 seçimleri adaletsiz sonuçlar doğurmuştur. Temsilde adalet bakımından dengeyi bozan bir seçimdir, ama bir meşruiyet sorgulaması yapılacak sonuç üretmemiştir.

Geldiğimizde diğerlerinde zaten onlar üzerinde durmuyorum zaman kazanmak için 91, 95 ve 99 seçimlerinde yine seçimlere katılma oranı yüksek olduğundan, hatta 91'de temsil edilmeyen daha doğrusu barajı aşamayan oy yüzde 1'in bile altındadır. Böyle bir sorun hiç olmamıştır. Bir meşruiyet sorgulaması yapma ihtiyacı duymadık. 2002 seçimlerine geldiğimizde yüzde 45 oy baraja takıldı ve AKP aldığı yüzde 34 oya karşılık Mecliste yüzde 66

sandalye çıkardı. Artı yüzde 32 artık temsil. Seçime katılma oranı da yüzde 79 olarak gerçekleşti. Bunu toplam seçmene vurduğumuzda yüzde 43.3'e tekabül ediyor. Buna karşı deniliyor ki, Tüm istatistikler dünyada kullanılan oylara göre yapılır. Böyle toplam seçmene göre istatistik yapılmaz deniliyor. Doğrudur, kullanılan oya göre yapılır ve genelde Avrupa'da seçime katılma oranları da düşüktür. O da doğrudur, 55-60, ama Avrupa'da bizim gibi baraj olmadığından temsil edilmeyen, değerlendirilmeyen oy yoktur. Olmadığından da yüzde 55-60 seçime katılır, yüzde 55-60 olduğu gibi Parlamentoda temsil edilir. Cumhuru temsil edebilmesi için yüzde 50+1'in en azından orada temsil edilmesi gerekir herhalde, başka türlü azınlıkta kalırsınız. Cumhuriyet nedir? Millettir.

2002 seçimleri yüzde 45'i dışarıda bırakıp seçime katılma oranı da yüzde 79 olunca bunu oranladığınız zaman Cumhuriyet Halk Partisi artı Adalet Kalkınma Partisi 0.8 de bağımsız var, toplam temsil oranı yüzde 43.3'tür. Sıkıntı buradadır; yüzde 43.3 cumhur mudur ki, cumhurbaşkanını seçsin? Meşruiyet sıkıntısı da buradan doğuyor.

Diğerlerine bakalım. Sayın Başkanımız birkaç tanesini söyledi. Adaletsiz sonuçlar Demokrat Parti döneminde de listeli çoğunluk sistemi dolayısıyla olmuştur orada da, ama oradaki adaletsiz sonuç bile 54'te Demokrat Partinin aldığı temsil oranı çok yüksektir, ama yüzde 53 de Meclisten oy almıştır ve iktidar ve muhalefetiyle temsil oranı bakımından bir sıkıntı yoktur. Bu doğrultuda bakın, Celal Bayar'ı seçen meclislerde o sırada iktidar artı muhalefet, ben parti ayrımı yapmıyorum, benim için önemli olan bu Parlamento cumhuru ne kadar temsil ediyor? Ölçü bu. Bakıyoruz, Celal Bayar'ı seçerken yüzde 76 ve üstü iktidar artı muhalefet Parlamentoda hazır bulunuyor. Cevdet Sunay'da bu yüzde 69, iktidar artı muhalefet bakın, toplam seçmeni diyorum. Fahri Korutürk'te bu yüzde 69 iktidar artı muhalefet cumhurun yüzde 67'sini temsil ediyor. Turgut Özal'da bu adaletsiz sonuç doğurmasına rağmen cumhuru temsil etme oranı yüzde 72, Süleyman Demi-

rel'de yüzde 83 cumhuru temsil etme oranı, Ahmet Necdet Sezer'de yüzde 70 olmuştur. Bugün nedir? Yüzde 43.3'tür. Sıkıntı buradadır. Yüzde 43.3 cumhurdur diyebiliyorsanız o zaman meşruiyet sorunu yoktur. Herkese soruyorum, yüzde 43.3 cumhur mudur? Cumhur diyen meşru desin o zaman... Bakın, bu istatistik bir rakam, kimsenin itiraz edebilecek bir şey bu noktada olabilir mi? Kurallar kurumlar hakkında söylersek çok daha farklı şeyler çıkıyor. Meşruiyetle sıkıntı bu noktada.

Usulden girdik, usulden devam edelim. Kanunilik bakımından, hukukilik bakımından, meşruiyetle hukukilik genellikle örtüşür, ama bazen de örtüşmeyebilir. Kanunilik ya da hukukilik yönünden incelediğimizde şu toplantı ve karar yetersayıları bakımından olaya bakalım. Hukukta iki yorum vardır: 1. *Lafzi yorumu*, okuruz Türkçe, bu ne anlatıyor? 2. *Amaca uygun yorumudur*. Amaçsal yorumudur. İkisi açısından irdeleyelim. Birbirimizi senin ki postmodel, yok siyasi gibi fantezi gibi suçlamalardan önce önyargıdan önce gelin beraber okuyalım. Ondan sonra hangisi fantezi, hangisi siyasi öyle karar verelim.

Bakıyorsunuz, iki hüküm var. Anayasa madde 96, bir de 102 var. 96'da ne diyor? Anayasada başkaca hüküm yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının 1/3'le -184- toplanır, 1/5'in bir fazlasıyla karar verir. 96. madde Meclisin toplantı ve karar yetersayısı bakımından minimum tabanı çizen bir hüküm, bunda kuşku yok. "Meclis en az 184 milletvekili hazır bulundurursa toplanır, toplantıyı açar ve en az 139 milletvekilinin belli yönde, aynı yönde oy kullanmasıyla karar alır" diyor. Ama ne zaman? Anayasada başkaca bir hüküm yoksa... Bakın, burada 61'le karıştırılıyor genelde, özellikle siyasetçilerimizin bir çoğu o zamandan kalma alışkanlıklarla 61'deki gibi devam ediyor. Anayasada başkaca hüküm yoksa sözü karar yetersayısının önündedir. Burada toplantı yetersayısının önüne alınmıştır. Başkaca hüküm hem toplantı hem karar yetersayısı bakımından geçerlidir. 61 Anayasasını okursanız başkaca hüküm yoksa ifadesi karar yetersayısı baki-

mındandır. 82’de burada çok önemli farklılık var. Bir tespit burada, demek ki Anayasa koyuculuğu bu 184 toplantı yetersayısı, 139 karar yetersayısı bakımından başkaca hükümler öngörmüş.

İkinci adım, hukukta genel kural uygulanır. Özel kural varsa, başkaca kural nedir? Özel hükümdür. Genel kural, özel kural yan yana geldiğinde özel hüküm uygulanır. Bu hukukun temel kuralıdır. O halde başkaca hükümler varsa bunlar özel hükümlerdir. Anayasada tarıyoruz, birçok başkaca hüküm var. *Anayasa değişiklikleri, cumhurbaşkanı seçimi, af yasaları, cumhurbaşkanını vatana ihanetten dolayı suçlama, Yüce Divana sevk gibi güvensizlik oyuyla düşürme* gibi başkaca hükümler var. Bu hükümlerin hepsini alın okuyun, cumhurbaşkanı dışında hepsinde tek yetersayı vardır. Meclis Başkanında -biraz sonra ona değineceğim- Anayasa değişikliklerinde tek yetersayı vardır. Tek yetersayısı olduğu için de o doğal olarak karar yetersayıdır. 102’yi açıyorsunuz, 102’de birinci fıkrada bir sayı var, 3. fıkrada 4 tur oylama için ayrı ayrı yetersayılar var. O zaman bunun anlamı nedir diyorsunuz. Diyolar ki Anayasanın hiçbir yerinde bu toplantı yetersayıdır demez. Demez tabii, öbürküler içinde karar yetersayısı demiyor ki zaten, böyle bir şey demez. Siz onun işlevinden toplantı yetersayısı mı, karar yetersayısı mı olduğunu çıkarırsınız.

O halde bir kere cumhurbaşkanı seçiminde 102. madde özel hüküm olduğundan 96. maddenin işlerliği yoktur. 184’ün hiçbir anlamı yoktur. Ben 102’yi okurum, 102 ne diyor? Birinci fıkrasında “*Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının 2/3 çoğunluğuyla ve gizli oyla seçilir.*” Burada ne diyor? Seçmek için bulunması gereken milletvekili sayısı ve oylamanın usulünü öngörüyor. Açık oy var, işaret oyu var, gizli oy var. Siz 4 tur oylamada gizli oydan vazgeçiyor musunuz? Geçmiyorsunuz. Birinci fıkradaki gizli oyla seçilmeyi 4 tur için bağlayıcı görmüyor musunuz? Görüyorsunuz. O halde 2/3 çoğunlukla seçilir hükmünü niye 4 turda görmüyorsunuz?

Bakın, orada arkasından devam ediyor: Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantıda değilse derhal toplantıya çağrılır. Yollama yapıyor toplantıyı da, bir ilişki kuruyor ve arkasından ikinci fıkrada bakın, arada koskoca bir ikinci fıkra koyuyor, burada takvim öngörüyor “30 gün önce başlanır, ilk 10 günde adaylar belirlenir, geri kalan 20 günde 4 tur oylama yapılır” diyor ve 3. fıkrada da bakın, bu 4 tur oylamada adaylardan birinin seçilmesinden bahseder. Bakın, seçmeden değil seçme ayrı, adaylardan birinin seçilmesi ilk iki turda 2/3 oyu alan aday seçilir der. Üçüncü turda salt çoğunluğu alan aday seçilir. Üçüncü turda da adaylardan birisi salt çoğunluğu bakın, Anayasa adayları yarıştı- rıyor. Adaylardan birisi salt çoğunluğu alamazsa 4. tura, 3. turda en çok oy alan aday iki aday katılır. Bunlardan salt çoğunluğu alan seçilir. Bu sağlanamazsa derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri yenilenir diyor. Bakın, burada bir uzlaşmaya zorlama var, bir yarıştırmaya var. Öyle şimdiki gibi tutup son gün koyup bunu oylatma değil. Bakın, burada bir uzlaşmaya zorlama var, deniliyor ki, efendim Anayasa uzlaşma istemiyor. Peki, uzlaşma istemiyorsa bunu niye bu kadar yazmış? Niye yazmış 1. fıkra, 2. fıkra, ilk iki tur oylamada 2/3 çoğunluk alan aday seçilir, 3. turda salt çoğunluk, 4. turda salt çoğunluk, bunu da bulamazsan seçimler yenilenir.

Birinci fıkra hiç olmazsa 3. fıkrayla sonuca ulaşıyorsunuz. 3. fıkrada her 1, 2, 3, 4 tur oylamada da karar yetersayıları ayrıca belirtilmiş. O halde birinci fıkradaki hükmü lüzumsuz mu yazdı Anayasa koyucu? Abesle işti- gal mi etti Sayın Fazıl Sağlam Hocanın dediği gibi; yani 96. maddeye *başkaca hüküm yoksa* diyerek abesle işti- gal etti, 102. maddeye 1. fıkrayı koyarak abesle işti- gal etti. Bu hukuki yorum oluyor, bizimki fantezi yorum oluyor ya da siyasi yorum oluyor. Birinci fıkradaki 2/3 çoğunluk hazı- runu ifade eder efendim. Cumhurbaşkanı seçebilmek için 2/3 burada bulunacak. Açarsınız 3. turda da seçilebilmek için karar yetersayılarıdır. Hepsi için tek tek belirlenmiş- tir. İlk turda 2/3’yi alan seçilir, ama önce sizin 2/3 var mı,

ona bakmanız lazım. Sayın Meclis Başkanı diyor ki -ben bakarım- 184'e bakın, cumhurbaşkanı kanunlarda doğru bu, kanunları görüşürsünüz, açarsınız. Cumhurbaşkanı seçiminde neyi görüşeceksiniz?

Bir de çok şaşırıyorum, şunu söylüyorlar: Meclisin o gün başka işleri de vardır. Cumhurbaşkanı seçimi de vardır, bir arada o da çıkar. Böyle gayri ciddi şey olur mu? Anayasa takvim öngörmüş, önceden 4 tur oylamanın gününü belirleyeceksin, o 4 tur oylamada hususi Cumhurbaşkanı seçeceksin. O 4 tur oylamada o saatte 367 oraya gelecek ve herhangi bir görüşme yapılmadan toplantı yapıldığı anda oylama yapılacak... Yani tek iş vardır. Görüşme filan yok, doğrudan oylama, siz doğrudan oylama yapmak için topluyorsunuz 184 kişiyle neyi oyluyorsunuz? 367 oy gereken bir seçimi. Bu mu mantıklı yorum, bu mu hukuki yorum? İlkokul öğrencisine sorsanız yoklama yapsanız böyle der ki, Hocam burada az öğrenci var.

Anayasa koyucu anayasa hükmü, yasa hükmü böyle akıl dışı, mantık dışı yorumlanabilir mi? İkincisi, gelirsiniz 3. turda da aynı şekilde 2/3 çoğunluk hazırın bulunursa eğer evet, 276 oyu alan aday seçilir, hiçbir sorun yoktur. Biz 367 oy gerekir demiyoruz, 367 kişinin hazır bulunması gerekir. 4 tur oylamada da nasıl gizli oyla seçilir hükmü 4 tur için de geçerliyse 2/3 çoğunlukla seçilir hükmü 4 tur için de geçerlidir. Hukuki yorum budur, lafzı yorum da budur. Başka türlü nasıl yorumlarsınız? Akli ve mantıki yorumu da budur? Hiçbir yerde 367 oy gereken bir oylama ya da 276 oy gereken bir oylamanın 184 kişiyle yapılabileceği akıl dışıdır, mantık dışıdır.

Öbür taraftan amaca uygun yorum, uzlaşmayalım mı cumhurbaşkanı seçerken? Uzlaşmayalım, öyle mi? O zaman ben de diyorum ki bu destan 102'yi niye yazmış anayasa koyucu? Uzlaşma aramıyorsa şunu söylerdi: 80 öncesi olduğu gibi günlerce uzamasın diye takvim koymuş, 30 günlük süre koymuş. Derdi ki ilk 10 gün, hiç böyle uzun uzun yazmaya gerek yoktur, cumhurbaşkanı seçimlerine 30 gün önce başlanır, ilk 10 günde aday belirlenir,

diğer 20 günde 4 tur oylama yapılır. Bu 4 tur oylamada salt çoğunlukla cumhurbaşkanı seçilemezse Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri derhal yenilenir derdi. Bitti. Koskoca bu hükme bu anlamı bugün veriyorlar. 3. turda siz eğer salt çoğunlukla toplanır, salt çoğunlukla karar verir derseniz o zaman 1 ve 2. turlar nafile tur olur, Anayasa koyucu nafile tur düşünmüş olabilir mi? Bir anayasa hükmü böyle anlamlandırılabilir mi?

Efendim, buna karşı Hikmet Sami Türk kendisi ticaret hukukçusudur, ama Anayasa hukuku konularında da bir hayli yorumlar yapıyor. Bence derinliğine inmiyor, bunu söylemek zorundayım. Diyor ki, efendim, böyle olursa hiç cumhurbaşkanı seçilemez. Buna karşı söylenen argümanlardan biri bu. Çünkü 1/3 blok Meclise gelmeyerek bunu engeller. Buna karşı söylenen, böyle bir kapı açılırsa böyle bir yoruma gidilirse, böyle bir uygulamaya gidilirse önümüzdeki cumhurbaşkanı seçimlerinde 1/3 bir isim dayatır. O olmazsa katılmayarak diğer taraf onu zorlar. Buna karşı söyleyeceğimiz şudur: Zorlasın, uzlaşalım cumhurbaşkanı seçiminde, uzlaşmayı öğrenelim.

İkincisi bakın, zorlayamaz. Neden zorlayamaz? Bugün bile ne diyoruz? Seçime 3-4 ay kalmış, cumhurbaşkanı seçilemediğinden seçimler yenilenirse eğer, ağustosta yapılacak, normalde 4 kasımda yapılıyor. Arada 2 ay fark olmasına rağmen bugünkü ortamda bile 367'yi bulur bunlar diyoruz. Öyle mi? Bugün bile... Seçimlere 2 yıl kala olsa hangi milletvekili seçimlerin yenilenmesini göze alır? Almayacağı için tıptış tıptış Meclise gelir. Oy vermez, ama gelir. Böyle bir endişe yoktur. Seçim döneminin tam ortasında daha milletvekilliğinin bitmesine 2 yıl var. 1/3 Meclise gelmeyecek, seçimlerin yenilenmesini göze alacak. Türkiye'de bu zordur. Bugün bile 367'yi bulurlar, gelirler bunlar diyoruz. 367 eğer böyle bir şey yapıyorsa niye korkuyoruz? Seçimler yenilensin. Biz seçimlerden korkar olduk.

Seçimler 4 yılda bir yapılır, biz 5 yılda bir yapıyoruz ve her yerde "halkımız" diyoruz, "halkımızın hakemliği" di-

yoruz, köşe bucak seçimden kaçıyoruz. Önerdiği ne? Son derece güzel bir hüküm. Bence 82 Anayasasının en olumlu hükmü budur. Bu maddeyi Yunanistan Anayasasından almıştır. Bakın, aynen Yunanistan Anayasasında 3. turda 3/5 çoğunluk arar. Bizim gibi salt çoğunluk değildir. Bu bulunamazsa derhal yenilenir der. 75 Yunanistan Anayasasında aynen alınmıştır. Keşke bizde de 3/5 olsaydı, gerçi bizim AKP çoğunluk olarak 3/5'i de buluyor, siyasi görüşler önemli değil prensip olarak söylüyorum, neden korkuyoruz? Seçim yapalım, hakem millete gidelim. Millet yeni Meclis oluşturur. O Meclis de herhalde tıkayamaz. Önünde 5 yıl varken toplanır cumhurbaşkanını seçer. Bu son derece güzel bir hüküm, uzlaşmaya zorlayan bir hüküm, uzlaşmazsanız milletin hakemliğine giden bir yol. Niye buna hayır diyoruz?

Bakın, bir şey daha söyleyeyim, ara seçim yapılmadı. Türkiye'de bunun üzerinde kimse durmuyor. Anayasaya göre ara seçimler nedir? Genel seçimlerden 30 ay geçmeden ara seçim yapılamaz. Genel seçimlere 1 yıl kala da ara seçim yapılamaz. 2.5. yıla 4. yıl arası 1.5 yıl ara seçim dönemidir. Bugüne kadar hep iktidarlar ara seçimden kaçmışlardır. Kaçamayacakları son noktaya geldiklerinde 4. yılda erken seçim kararı alarak sorunu öyle çözmüşlerdir. Son Meclis hariç, son derken DSP, ANAP ve MHP koalisyonu onlar başka sebeplerle erken seçim kararı aldılar biliyorsunuz, ama öncekilerde hep 4 yıla kadar beklemişlerdir. 4. yılda artık Anayasayı ihlal etmeyelim diye ara seçim yapmak yerine erken seçim yapmışlardır. Bakın, bu Parlamento yapmadı, ara seçim yapmadı. Anayasanın 78. maddesi 5 aydır ihlal ediliyor. Hiç kimse ağzını açmıyor. Ne iktidardan ses geliyor, ne muhalefetten ses geliyor. Ara seçim yapılamadı, yapılmadı. Peki, bu temsil zafiyeti değil mi? 4 ya da 5 milletvekili boşaldı. Anayasanın ihlali değil mi? Ve ilk defa bakın, ne iktidar partisi ağzını açıyor ne muhalefet, çünkü ikisi de korkuyor. Bir ara seçimde ikisi de seçimden korkuyor aslında, neredeyse 1 sene geri at-salar ona bile razılar. Böyle bir seçimden kaçış var. Ara se-

çim yapılmamıştır 1 yıldır Anayasa ihlal ediliyor ve 3 Kasım 2002 seçimleri Anayasanın 67. maddesine sonuç olarak açıkça aykırıdır.

Seçim Kanunları *temsilde adalet, yönetimde istikrar* ilkesini bağdaştırır biçimde düzenlenir. Diyeceksiniz ki, bu kanun için öngörüyor. Bu kanun da Anayasa Mahkemesinin önünden geçti. Peki, sonuca hiç bakmayacak mıyız? Bu sonuç temsilde adaletle, yönetimde istikrar ilkesini bağdaştırıyor mu? Bağdaştırmıyor. Bunun üzerine Anayasa Mahkemesi oturup düşünmeyecek mi? Ben yanlış içti hat yapmışım, bak somut örneğinde yüzde 10 baraj, temsilde adaletle yönetimde istikrarı bağdaştırmıyor diyecektir. Anayasa Mahkemesinin içti hat değiştirmesi için de fırsat, Anayasanın 67. maddesine açıkça aykırıdır bugünkü 3 Kasım 2002'den bu yana oluşan Parlatentonun konumu ve ara seçim yapılmaması. Anayasa kasımdan bu yana ihlal edilmektedir. Biz bunları söylediğimiz zaman da “siz Meclisin meşruiyetini tartışıyorsunuz” diyorlar. Biz buna üzülüyoruz arkadaşlar, bu Meclis bir ulusal kurtuluş savaşı yapmış Meclis, inanın çok üzülüyorum. Yedi düvele karşı ulusal kurtuluş savaşı yapmış bir Meclisi düşürdüğümüz hallere bakın, temsil zafiyeti diyoruz. Kim Meclise zarar veriyor? Oradakiler mi, kendileri mi zarar veriyor, biz mi veriyoruz? Yok mu temsil zafiyeti, yok mu diyelim bunlara hep?

Bu ilk devre konuşmamı tamamlamak bakımından son olarak şunu söyleyeyim: Bakın, bugüne kadarki cumhurbaşkanları deniliyor ya “bu tıkanır, bu kadar 2/3'yi hazır bulunması gerekir dersiniz tıkanır, seçimler yapılamaz.” Ben size orada da rakam vereyim. Cemal Gürsel'in TBMM üye tam sayısı o zaman Senato da var biliyorsunuz 638'miş. Cemal Gürsel'in seçimine 607 TBMM üyesi katılmış ve 434 oyla seçilmiş. Cevdet Sunay, 636 üye varmış o zaman, toplantıya katılan, seçime katılan hazırın bizim 102/1'deki hazırın 532 bakın, 2/3'nin ne kadar üstünde, 461 oyla seçilmiş. Fahri Korutürk -636 senatör milletvekili varmış toplam- bunun 557'si katılmış. Neredeyse

dörtte üçü, milletvekilleri cumhurbaşkanı seçimlerine katılıyor. Bunu nereden çıkarıyorsunuz? 365 oyla seçilmiş. Turgut Özal, 450 o zaman Meclisin üye tam sayısı, 285 kişi katılmış. Anayasaya aykırı, 2/3 çoğunluk yok. 300 kişinin altında katılım vardı ve 263 oyla seçilmiştir. Seçilme sayısı yeterlidir, ama toplantı yetersayısı Anayasaya aykırıdır. Turgut Özal'ın seçimi Anayasanın bizim yorumumuza göre aykırı olmuştur. O zaman böyle mırıltı halinde Refah Partisi bunu dile getirdi, ama kimse Anayasa Mahkemesine gitmediğinden diğer Anayasaya aykırılıklarda olduğu gibi olay kapandı. İçtüzük ihdası da diyebilirdi. Anayasa Mahkemesinin bu konudaki içtihadı çok zengin, içtüzükte hüküm olması da gerekmez. İhdası diye de yapabilir. Çok içtihatları var. Orada bir sorun yok, konuyu Anayasa Mahkemesine götürmede onlarca yirmilerce içtihat var. İçtüzük değişikliği, eylemler içtüzük değişikliği, içtüzük ihdası diye mahkemenin 40 yıllık içtihadında bunun örnekleri var.

Süleyman Demirel'e geliyorum. Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı seçildiğinde TBMM üye tam sayısı 450'ymiş. 431 üye katılmış bakın, 3/4'ün de üstünde, 234 oyla Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı seçilmiş. Burada hem toplantı yetersayısı hem karar yetersayısı Anayasaya uygun olarak sağlanabilmiş. Ahmet Necdet Sezer'e geliyoruz, 550 milletvekili var, 533 sayın vekili katılmış, 17 eksik üye tam sayısından, 330'la da seçilmiş. Hem toplantı yetersayısı, hem karar yetersayısı Anayasa uygun. 6 tane cumhurbaşkanından 5'inde bunları sağlayabilmişiz. Bir tane Turgut Özal'da sağlayamadık. Turgut Özal'ın seçimi sorun yaratmadı mı? Bu bir örnek değil mi? Turgut Özal kötü emsalini bugünkü uygulama tekrar edelim diyor. Bunu yapalım demekle suimisal emsal teşkil etmez hukukta, kötü örnek, yanlış örnek Anayasaya aykırı uygulama teamül de olmaz, emsal da teşkil etmez.

Sonuç olarak bu aşamadakileri bağladım, meşruluk tartışması 3 Kasım 2002 seçimlerinden kaynaklanıyor, bu sonuçlardan kaynaklanıyor. Doğru düzgün demokrasi

olan bir ülkede demokrasi diyorlar ya, güzel demokrasi, ama şu demokrasiyi bir uygulamasını bilsek, bu sonuçlardan sonra en kısa zamanda seçime gidilirdi. Meclisi bu kadar zafiyete sokmaya kimsenin hakkı yoktu. Gitmedik, gidemedik, hâlâ gidemiyoruz, kaçıyoruz. Bunun sorumluluğu kime ait? Demokrasi diyenlere ait. Biz de demokrasi diyoruz, ama düzgün demokrasi diyoruz. Cumhurbaşkanının olduğu demokrasi diyoruz. 367 derken 102. maddeyi yorumlarken de uzlaşma olsun diyoruz. Anayasanın lafzına ve amacına uygun seçim olsun diyoruz, ama birileri de diyor ki ben kapıp kaçayım. Bu etik midir?

Bir şey daha soracağım: AKP'nin bugünkü toplam nüfuslu temsil oranı yüzde 27.2'dir. Yüzde 34 oyunu cumhurbaşkanı oranladığımızda yüzde 27.2'dir. Bu oy üzerine cumhurbaşkanı olmak kimin içine sinecek? Her kim olursa olsun bu etik midir? Cumhurbaşkanı nasıl sindirecektir? Bu zat her kim olursa olsun, bu zat bunu nasıl içine sindirecektir? Yüzde 27.2'yle oraya çıkmak etik midir? Buraya bu etik değerler dışında çıkışı nasıl kabul edeceğiz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Çok teşekkür ediyoruz. Sayın Yüzbaşıoğlu bütün detaylarıyla bu açıklığa kavuşturulmasını istediğimiz konuları da görüş getirmek suretiyle hepimizin önüne serdi. Zamanımız kısıtlı olduğu için ben yine konuşmacılara eksik bıraktıkları konuları tamamlamaları için 5'er dakikalık sırayla söz vereceğim. Öncelikle Sayın üstadımla başlayalım, böyle sırayla gidelim diye düşünüyorum. Buyurun.

Av. HÜSAMETTİN CİNDORUK

Değerli dinleyenler Cumhurbaşkanı seçimlerini genel seçimlerin ötesine itelemek için muhalefet çok çaba sarf etti, AK Parti İktidarı buna razı olmadı. Çünkü aradıkları

buydu, zaten 4.5 yılı doldurmalarının nedeni sadece ve sadece cumhurbaşkanlığı seçimidir. Onlar da 4 yılda bir seçim yapsalar daha kârlı çıkabilirlerdi, ama ellerine bir fırsat geçmişti. Bu fırsatı bu Parlamento nisabı içinde halletmek istediler. Sayın Yüzbaşıoğlu'nun verdiği örnekler de gösteriyor ki yüzde 26-27 gibi bir oranda 370'e yakın milletvekili kazanmışlardı. O onlara Cumhurbaşkanı seçme fırsatı verdi. O nedenle ona hiç yanaşmadılar. Bu tarihten sonra da bunu yapmak mümkün değil, Meclisin seçim kararı alması ancak AK partinin ittifakıyla olabilir yahut oradan katılımlarla öyle ufukta imkan gözüküyor. O nedenle bu seçim 16 Mayıs'a kadar yapılacaktır. 16 Mayıs günü de yeni cumhurbaşkanı gelecek yemin edecektir. Hayırlı olsun.

Bana tekrar söz hakkı verdiler, hep de duayen diyorlar. Duayen demek, ihtiyar demek zaten, zannediyorum içinizde en yaşlı da benim.

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Meslekte ihtiyar, yoksa yaşlı değil.

Av. HÜSAMETTİN CİNDORUK

52 senelik de avukat olduğuma göre herhalde biraz duayenim, biraz ihtiyarım. İhtiyarlık da eskimektir. Nasıl buradaki eşyalar eskiyorsa yaşlandığınız süreçte eskiyorsunuz. Dikkat ederseniz konuşurken tıslıyorum. Çünkü dişlerimi tedavi ettiriyorum. Zaten 70 yaşından sonra ihtiyarlığın birtakım mahzurları başlıyor. Ben bütün konuşmaları dikkatle dinledim, hepsinden faydalandım. Katıldığım var, katılmadığım var, ama ben hedefi şaşırılmıyordum. Hedefi şaşırılmamak için de şunu söylüyorum: Anayasamızın öngördüğü anayasal cumhurbaşkanını seçmek için ve onu seçtirmemek için elimizden ne geliyorsa yapalım. 367 midir, benim söylediklerim midir, başkası midir bilemem, ama Anayasa Mahkememize bir görev düşüyor.

Hatta ben daha ileri gidiyorum, 62'den beri kurulmuş Anayasa Mahkememize hayatının fırsatı eline geçiyor. Anayasa Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi olduğundan beri böyle bir imkân elde etmemiştir. Bununla bir hukuki problemi çözmekle yetinmeyecektir, bir cumhuriyet sorununu çözecektir, Anayasa sorununu çözecektir, insan hakları sorununu çözecektir ve dünyaya da katılımda bulunacaktır; laik dünyaya bir katılımda bulunacaktır, Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesi önündeki bazı engelleri de kaldıracaktır.

SALONDAN

Resen mi yapılacak?

Av. HÜSAMETTİN CİNDORUK

Hayır, Halk Partisinin itirazı üzerine yapacaktır, Cumhuriyet Halk Partisinin talebi üzerine yapacaktır. Cumhuriyet Halk Partisinin buna benzer talepleri olmuştur. Başvurma, bu bir önergeyle Meclis gündeminde konuşulabilir, usul hükümleri içerisinde çözülebilir. Cumhuriyet Halk Partisinin bu konuda usta üyeleri var, profesörler var, vesaire. Onlara akıl öğretmek istemiyorum, ama Meclis Başkanlığı yapmış arkadaşlarımız var. Çok çözüm var, burada o tekniğe girmek istemiyorum. Bir de öğrenmesinler, ama bunun tekniği var. Anayasa Mahkemesine götürmenin tekniği var. Sayın Yüzbaşıoğlu da söyledi, pek çok da örnek var.

Değerli arkadaşlar, ben son bir şey söylüyorum. Bir uzlaşma arıyor gibi gözüküyor Sayın Tayyip Erdoğan; aradığı uzlaşma değil oynaşmadır. Hepimizle oynuyor, dolaşıyor duruyor. (Alkışlar)

Uzlaşmayı Anayasamıza, Cumhuriyetimize ve laikliğimize doğru yapmalıdır. Uzlaşmanın tek şartı Anayasal Cumhurbaşkanı olmanın tek şartı Anayasamızla uzlaşmaktır. Hatta bu beğenmediğimiz Anayasamızla uzlaşmaktır, ama çok beğendiğimiz laik, demokratik, Atatürk-

çü cumhuriyetimizle uzlaşmaktır. Onları cumhuriyetle uzlaşmaya çağırıyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Teşekkür ediyoruz. Hocam.

Sıra sizde, siz de bir şeyler söyleyeceksiniz herhalde hocam.

Prof. Dr. FAZIL SAĞLAM

Önce gene bu cumhurbaşkanı seçiminin ertelenmesi sorusuna ben de değineyim. Böyle bir şey mümkün değil, çünkü süre dolmadan bir ay önce Anayasa seçim sürecini başlatıyor, ama seçimleri erkene almak, yeni seçilmiş bir Parlamento'yu o şekilde geri çekerek cumhurbaşkanını ona seçtirmek tabii, en doğru olanıydı. Bu fırsat kaçırıldı, buna gidilmedi. Onun dışında 30 gün içinde seçilememesi zaten doğrudan doğruya yeni seçimlere götürüyor. Ben de anlamadım bundan niye korktular? Birkaç ay sonra zaten olacak bir seçim, 30 gün içinde cumhurbaşkanının seçilememesi milli irade, ulusal iradenin kendisine adeta götürüyorsa ondan neden bu Cumhurbaşkanlığı seçiminin hiçbir şekilde süre gideceğini, seçilememe durumunun yeni meclislere de aynı tavrı koyarak süre gideceği şeklindeki itirazları anlamakta güçlük çekiyorum. Çünkü o Meclis bir anlamda bir referandumdur. Cumhurbaşkanını seçecek Meclis olarak ona halk oy vermektedir. O zaman o halkın iradesinden o kadar korkmamak, ona güvenmek gerekir, ama burada bir engel var. Çok önemi bir engel, baraj. Ben AKP iktidara geldiğinde o sırada bir sempozyum düzenleniyor

Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve yeni yapılan Anayasa değişikliğini açıklamamız yönünde bizi çağırdılar. Ben ilk defa Türkiye Büyük Millet Meclisine gittim, orada siyasi partiler ve seçim konularında yapılan değişik-

likler üzerinde konuşma yaptım. O konuşmada tabii salondakilerin çoğunluğu AKP üyeleri yeni seçilmişlerdi, gayet de dikkatle dinlediler. Ben orada konuşmanın sonunda şunu söyledim, dedim ki, “sizin tek başınıza iktidara gelmenizi baraja borçlusunuz, yüzde 10 baraja borçlusunuz. Bu yüzde 10 barajın günahı size ait değil, sizden öncekilere ait, ama siz bunu benimser de sırtınıza alıp devam ederseniz, o zaman meşruiyet krizini doğurursunuz. Yapılması gereken en doğru şey bakın, bu şans sizde vardır. İktidara geldiniz, bunu değiştirin, makul bir orana çekin. Yüzde 7 mi dersiniz, yüzde 5 mi dersiniz, ama mutlaka makul bir orana çekin ve bunun vebalini üzerinizden atın.” Bu konuşmayı yaptığım da çok gelip hepsi elimi sıktı, kutladı. Ben de herhalde bunu değiştirecekler diye çok ümitlendim, ama tabii beklediğim tam tersi çıktı. Bu konuda muhalefet çok mu farklı? Hayır, bu alanda birlikte hareket ediyorlar ve işin kötüsü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bunu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı bulmuyor. Gerekçe de pek bizim bu hoşlanabileceğimiz bir gerekçe olarak gözüküyor. Çünkü bizim olduğumuz için Avrupa’da olsa belki aykırı bulacak da Türkiye’nin koşulları diyerek bizim takdirimize bırakıyor. Bu da çok utandırıcı bir şey, çok eleştirilmesi gereken bir karar olarak görüyorum.

Hakikaten neden biz uzlaşma yoksunuyuz, ben bunu halbuki önemli de bir deneyimimiz var. Biz yeni demokrat olmadık. Türkiye Cumhuriyeti Demokrasi tarihi o kadar yeni değil, biz Osmanlı döneminden beri en azından 1903’ten başlatabiliriz, ama ondan önce de deneyimlerimiz var. Bu uzlaşma kültürüne örnek olarak ben size hiç tartışma konusu olmayan bir örnek vermek istiyorum. Anayasa Mahkemesi Üyeleri Almanya’da Parlamento tarafından seçilir ve seçim için öngörülen oran 2/3’dir. Bakın, birinci, ikinci, üçüncü oylama ondan sonra düşme diye bir şey de yoktur. Almanya’da Anayasa Mahkemesine üyeyi 2/3 çoğunluğu bularak seçeceksiniz. Bugüne kadar hiçbir problem olmamıştır. Aralarında anlaşmışlardır iki parti, aşağı-yukarı bilinir de kimin neyi önerdiği, hangi

hakimin hangi partiye, iki büyük partiden hangisine yakın olduğu da bilinir, ama onlar seçildikten sonra partiy-le hiçbir ilgileri kalmaz ve kararlarını hukuka göre verirler. Kendilerini seçenlere karşı da karar verdikleri çok görülmüştür. Uzlaşma kültürü dediğimiz budur. Ben şimdilik bunları söylemekle yetineceğim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZIM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Teşekkürler Hocam.

Sayın Alan söz sizde. Söyleyecekleriniz var herhalde.

NURİ ALAN

Var efendim. Ben de uzlaşmayla ilgili bir-iki söz söylemek istiyorum. Ancak ondan önce herhalde yorgunluğum nedeniyle sözlerimi bağlarken Cumhurbaşkanının yetkilerinin sınırlandırılmasına çözümümün ne olduğunu sizlere sunamadım. Bu konjoktürel bir görüş değildir, senelerden beri bunu müdafaa ediyorum ve Türkiye şartları içerisinde de seçimlerin yüksek mahkemelere katkı sağlayan yüksek mahkemelerin genel kurulları tarafından doğrudan yapılmasını öneriyorum. Gerçi Sayın Fazıl Sağlam'ın söylediği gibi özellikle Anayasa Mahkemelerinde siyasal organın seçime katıldığı durumlar var. Ancak bizim toplumumuzun henüz bu seviyede olmadığını düşünüyorum. Bunun en somut örneği Sayıştay seçimlerinin senelerden bu yana yapılamamış olmasıdır. Çünkü genel kurulun gösterdiği adaylar seçimi yapacak ve çoğunluğu elinde bulunduran siyasi partinin hoşuna gitmemiştir.

Ben uzlaşmayla ilgili bir-iki söz söylemek istiyorum. Adalet ve Kalkınma Partisinin seçim programında Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ilkesi ve görüşü benimsenmiştir. Bunun anlamı şudur: Cumhurbaşkanı yüzde 51 oyla seçilsin ve güçlü olsun. İktidara geldikten sonra bununla ilgili en küçük Anayasa değişikliği konu-

sunda en ufak bir girişim olmadı. Tabanı arkadaşlar tarafından açıklandı ve son yapılan anketler de almış olduğu oyun 2002 seçimlerinde almış olduğu oyun bir kısmını kaybettiği yolunda olduğuna göre yüzde 22 civarında anketler farklı söylüyor, ama şu kesin ki 2002’de aldığı oyun altındadır. Siz hem bir yanda yüzde 51’le seçilsin diyeceksiniz, bir yanda da temsil oranınız belli, illa ben seçeceğim diyeceksiniz ve olan şu ki, tek seçici var ortada, genel başkan güya uzlaşma arıyor, ama ya kendisi veya işaret ettiği kimse seçilecek. Bir de tabii buna Meclis grubu yaş gününde bir açık bono verdi, sadakatini sundu. Meclis grubunun da artık tek seçiciye itiraz edecek hali kalmamıştır.

İkinci husus yeni Cumhurbaşkanının seçim dönemiyle ilgili... Yeni Cumhurbaşkanı 2007’de seçilecek, 2014’e kadar eğer bugünkü seçim süreleri değiştirilmez, aynı kalırsa 2014’e kadar görev yapacak. Bu ne demek? Üç meclisle çalışacak. 6 ay seçim öne alınmazsa bu Meclisle... 5 sene 2005-2012’de 2 sene de hatta 2 seneden biraz fazla 3. meclisle çalışacak. Bu Meclisten çıkacak hükümetlerle çalışacak. Acaba Adalet ve Kalkınma Partisinin göstereceği aday bu uzun süreçte tüm bunları kucaklayabilecek nitelikte bir kişi olacak mı?

367 toplantı nisabıyla ilgili olarak aynen Sayın Necmi Yüzbaşıoğlu’yla aynı görüşteyim. Size kendisi çok güzel açıkladı, ancak 61 Anayasasıyla 82 Anayasası arasındaki farkı kavramak için hukukçu olmaya gerek yok. Türkçe biliyorsanız bunun anlamını açıkça ortaya koyabilirsiniz. Bakın, 61 Anayasasında her meclis üye tam sayısının saf çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Başkaca hüküm yoksa sadece karar yetersayısını nitelendiriyor. Öbürü için böyle bir şey yok ve bu hatalı. Çünkü eğer başka bir karar yetersayısı öngörülmüşse o sayının üstünde bir toplantı yapmazsanız bu kararı çıkaramazsınız ve 82 Anayasası bu hatayı fark etmiş olduğu için 96. maddesi bakınız, “*Anayasada başkaca bir hüküm yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının en az 1/3’le toplanır ve*

toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.” Bu, bu kadar açık bir hüküm, kaldı ki Anayasa Mahkemesinin 2003 senesinde vermiş olduğu bir karar var.

Bakın, bu mecmuada da yayınlanmış, 96. maddenin 1. fıkrasında “*toplantı ve karar yetersayısının alt sınırı belirlenmiştir*” diyor. Bunun anlamı şudur: Anayasada toplantı karar yetersayısı zaten açıkça söylenmiş, toplantı içinde farklı karar sayıları öngörülebilir diyor.

Ben Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararını şu şekilde yorumluyorum: Bu bir anlamda oran konusunda genel baraj konusunda anayasada belirli bir sayı gösterilmemiş olduğu için bunu ilgili ülkenin anayasa mahkemesinin takdir yetkisi alanında değerlendiriyor. Kararın tamamını görmüş değilim, ama bilgime dahil olduğu kadarıyla kararda Sayın Hocama da sordum, diğer Avrupa ülkelerinin seçim barajlarında gösterilmiş ve bizimkinin buna nazaran yüksek olduğu da bir anlamda ifade edilmiştir. Bir anlamda Meclisin takdirinde olan bir konuya karışmamak, yoksa yasaya uygundur fetvası olarak düşünmüyorum.

Prof. Dr. NECMİ YÜZBAŞIOĞLU

Ve yüksek olduğunu tespit ediyor. Türkiye için idare eder anlamında bir Sayın Fazıl Hocanın söylediği gibi biraz düşünmemiz gereken bir şeyle bağlıyor.

NURİ ALAN

Efendim, hepinize teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZİM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Biz de teşekkür ediyoruz.

Buyurun Hocam.

Prof. NECMİ YÜZBAŞIOĞLU

Ben ilk konuşmamda sonraya bıraktığım konu üzerinde duracağım. Tarafsızlık, sorumsuzluk meselesi efendim, Anayasa kurallarının derinliği vardır. Diğer ticaret hukuku, Ceza Kanununa göre kanunilik daha lafzı yorumuna açık, uygundur, ama Anayasa hükümlerini sırf bir maddeyi okuyarak sonuçlandıramazsınız. Sistem bütünlüğü içerisinde anlamlandırmanız gerekir. Rahmetli Özal hatırlarsınız açardı Anayasanın 104. maddesini Cumhurbaşkanı devlet organlarının düzenli, uyumlu çalışmasını gözetirden hareketle, neredeyse gerektiğinde Başbakanı görevden da alabilirim gibi sonuçlar çıkarttığı olmuştur. Tabii, böyle o derinliği bilmeden okuduğunuz zaman Türkiye'deki birçok yorumlar da bundan kaynaklanıyor. Hatta hukukçular içerisinde de anayasa hukukçusu olmayanlar dışındakilerdeki yorum da bundan kaynaklanıyor. Ticaret hukukunun alanı daha dar, ceza hukukunun daha dar, o perspektiften yorumluyor.

Anayasa kurallarını kelimeleri anlamı içerisinde öncesi, sonrası ve sistem bütünlüğü içerisinde yerine oturtmamız gerekiyor. Tarafsızlık, sorumsuzluk, herkes diyor ki sorumsuzluk cumhurbaşkanı olduğu andan başlar. Doğru, bunda tereddüt yok. Tarafsızlık varsa partiyle ilişkisi kesilir, milletvekili sıfatı sona erer, seçildiği andan başlar. O da doğru. Peki, bunun hiç öne düşük bir yansıması yok mudur? 16 mayısa kadar meydanlarda herkesle kavga edeceksiniz, 17 mayısta yemin ettim tarafsızım. Bu kadar içi boş kelime olabilir mi? Bunun manası siz tarafsız, sorumsuz makama seçiyorsanız birini o kimsenin gerçekten tarafsız, sorumsuz, sorumluluk taşıyacak sırtında yüklenmemesi gerekir. Deniliyor ki bu başbakan hakkında "cumhurbaşkanı olursa daha önceki şeylerle ilgili milletvekili olmadığına göre soruşturma yapılır mı?" Böyle birinin buraya seçilmemesi gerekir. Sorumsuzluk, vatana ihanet dışında sorumluluk taşımayan bir yere böyle birini nasıl seçersiniz? Sorumluluk atfedilebilecek o yüklenen birini seçmemeniz gerekir. Seçerseniz Meclis yetkisini kö-

tüye kullanmış olur. Yanlış kullanmış olur. Sayın Cindoruk da belki bu soruların cevabını aramak istiyor.

Tarafsızlık konusuna gelince, düne kadar parti lideriyim, ertesi gün seçildim yemin etmekle tarafsız oldum. Bu, bundan ibaret değildir. Herkesin mutlaka bir siyasi görüşü vardır, hiç kimse o manada tarafsız değildir, ama en tarafsız olamayacak kimseler liderlerdir. Öyle değil mi? Her siyasi parti içerisinde değişik ölçülerde politize olmuş kimseler var. Siyasi partiler içinde de özgeçmişlerine bakarak seçildiği zaman tarafsız olabileceğine inandığınız kimseler vardır, ama tarafsız kimseyi Parlamento dışından bulabilmek çok daha kolaydır. Bundan neden alınıyoruz? Efendim, bu şöyle algılanıyor: Milletvekillerinin içinde birisi yok muydu? Yok, Anayasanın amacı Cumhurbaşkanını Meclisin seçmesidir; o tarafsız sorumluluk yükleme ihtiyacı duymayacağımız birini seçmesidir. Bu kişi bana göre Türkiye’de en büyük yanlış budur, cumhurbaşkanı olması gereken en son kişiler parti liderleridir. Çünkü taraf seçildikten sonra tarafsız olması doğal olarak siyaset taraf işidir, bir politikası var, meydanlara çıkmış, icraat yapacak öyle de olması gerekir.

Bakın, siyasette son makam parlamenter sistemlerde başbakanlıktır. Bizde cumhurbaşkanlığı terfi makamı, şaşıyorum televizyonlarda ulu ünlü gazeteciler “*hakkıdır efendim*” diyorlar. Nereden hakkıdır? Politikada oraya kadar gelmiş, son noktaya tırmanacak. Hayır, bakın, bunu Özal’da gördük. Özal yanlış başlattı bir kere, 82 Anayasası açısından söylüyorum fifti fifti yaptı bunun gibi zaman geçirdi ve seçildiği gün Yıldırım Akbulut elinde bir liste buldu. Baktı kendi başbakan altında 30 tane bakan, hükümet böyle kuruldu. Hatırlayın, ilk günden tarafsızlık bozuldu. Olamaz, bir lider tabana onu bırakmaz. Türkiye bunun örneklerini yaşadı. Sayın Süleyman Demirel olabilirdiğince tarafsız cumhurbaşkanlığı yaptı, ama Süleyman Demirel’in birikiminin altında neler olduğunu hepimiz biliyoruz. Türkiye demokrasisinin uğradığı kazalardan sonra belli bir tecrübe, deneyim birikiminden sonra Sü-

leyman Demirel, birini daha böyle şeyler herhalde bekleyecek halimiz yok.

Dolayısıyla buraya tarafsız kimse, buna alınmamak lazım. Bir dönem bir Anayasa Mahkemesi Üyesi başkanı seçildi, bir başka dönem bir büyük ölçeği olabilir, bir gazeteci yazar olabilir. Türkiye’de Cumhurbaşkanı yapabilecek nitelikte birçok insan var; yeter ki Parlamento burayı bir terfi makamı gibi görmesin, gerçekten tarafsız bir kişiyi seçmeyi düşünsün.

Şunu da söyleyeyim: Bakın, Cumhurbaşkanının tarafsızlığı 82 Anayasası bakımından hayati öneme sahiptir. 61’de olsaydı eh idare eder derdik. Neden? Benden önceki konuşmacılar da ifade etti. Günümüzde demokrasiler, parlamenter rejimler, siyasal iktidarla karşı ağırlıkların yan yana olduğu çoğulcu, özgürlükçü kurumlar demokrasidir görüntüde. Çoğunluklu demokrasi 100 yıl ötede kaldı. Bizde Demokrat Parti döneminde çoğunlukçu demokrasiyle duvara tosladık ve İkinci Dünya Savaşı sonrası -Sayın Fazıl Sağlam Hoca açıkladı- bunun zararlarından dolayı çoğulcu demokrasiler, seçimle gelen çoğunlukları Anayasa içinde tutmaya çalışan karşı dengeler, karşı ağırlıklar nedir? Yargı, Anayasa Mahkemesi, özerk kurumlar tabii en önemlisi de bizde olmayan örgütlü sivil toplum. Örgütlü sivil toplumun olmadığı yerde demokrasi olmaz. Bugün görüyorsunuz Cumhurbaşkanı seçiliyor, örgütlü toplum tıss.

61 Anayasasında bu karşı ağırlıklar serbestti. Sayın Başkan söyledi, Anayasa Mahkemesinde sadece iki üye seçiyordu Cumhurbaşkanı, diğer üyeler yargının içinden değişik odaklardan geliyordu, yargıyla hiç ilgisi yoktu. Hâkimler Yüksek Kurulu kendi içinden oluşuyordu, üniversiteler özerkti. 82 Anayasası bu seçimle gelen çoğunlukları, karşı çoğunluklara, karşı ağırlık denge unsurlarını, onu frenleyecek demokrasi içinde tutulacak, çoğulcu yapacak, kurumsallaştıracak unsurları Cumhurbaşkanıyla ilişkilendirmiştir. Bir anlamda onu Cumhurbaşkanının şemsiyesi altında bu bir hem bir güvencedir. Ne zaman

güvencedir? Gerçekten tarafsız cumhurbaşkanı seçerken güvencedir. Bugünkü gibi, ama buraya bir parti liderini oturtursanız 82 Anayasası iflas eder, sistemi çöker, kimyası bozulur. Çünkü o zaman -Sayın Alan söyledi- Cumhurbaşkanı Anayasa Mahkemesini siyasallaştırır, üniversiteler özerkliğini kaybeder, yargı da siyasallaşır. O zaman ne olur? O zaman çoğulculuk kaybolur. Karşı dengeler karşı denge olamaz hale gelir ve cumhurbaşkanı aynı çoğunluktan, Parlamento aynı çoğunluktan, hükümet aynı çoğunluktan, cumhurbaşkanı eliyle karşı dengeler de aynı yöne bağlanmış, bu oldu çoğunlukçu demokrasi, geri döndük. Hem de çok daha güçlendirilmiş parti diktatörlüğü, ben söylemek istemedik diktatörlüğe gidecek çoğunlukçu demokrasiyle karşı karşıya kalırsınız. Bakın, o bakımdan buraya taraflı bir cumhurbaşkanı 82 Anayasası sisteminin israfıdır. Bunu çok açık söylüyorum. Özal'da iflas etmişti zaten, ölümüyle by-pass yasaları filan unuttuk o günleri, iflastı o...

SALONDAN

Necmi Bey, bir konuda görüşünüzü alabilir miyim? Bu tarafsız cumhurbaşkanı seçilmesi yönündeki görüşünüz 82 Anayasasında cumhurbaşkanına tanınan yetkilerin genişliğinden mi kaynaklanıyor? Bunun yerine 82 Anayasasında parlamenter rejimin tahammül edebileceği oranda yetki olsaydı herhalde...

Prof. NECMİ YÜZBAŞIOĞLU

Tabii, biraz daha tahammül edilebilirdi. Onun için söyledim. 61 Anayasasının Cumhurbaşkanı olsa idare edilir. Çünkü karşı dengeler, yargı çalışır, Anayasa Mahkemesi çalışır, özerk üniversiteler çalışır. 82 Anayasasında bunlar tikanır, karşı dengeler yok olur; bunun gidişatı diktatörlüktür. Eğer tabii seçim sonuçlarını bilmiyorum tabii, Parlamentoda aritmetik değişir. Varsayalım ki aynı çoğunluk devam ederse ona dayanarak söylüyorum, oysa

demokrasilerde her halükârda kurumlar dengesi esastır. Parlamentodaki çoğunluğu yargıyla, özerk kurumlarla, sivil toplum örgütleriyle frenlemek, dengelemek esastır. Bu kimyayı bozarsınız.

Bir de “Türkiye’de cumhurbaşkanını halk seçsin” çok sık söyleniyor. Bu da bir modeldir, ama parlamenter sistemde cumhurbaşkanını halk seçsin dediğiniz zaman bu sadece cumhurbaşkanı seçimiyle sınırlı kalmaz, yetkileriyle birlikte düşünmeniz lazım. Bazı partiler halk seçsin diylim.

Bir de şunu merak ediyorum: Halk seçtiği zaman ne vaat edecektir cumhurbaşkanı? Cumhurbaşkanlığı icraat makamı değildir. Bakın, Cumhurbaşkanının yetkilerini, konumunu birlikte düşünmek lazım. Cumhurbaşkanı tarafsız devlet başkanıdır. Cumhurbaşkanlığı icraat makamı değildir. Diyorlar ki Sayın Sezer “hiç işadamlarını alıp yurtdışına gitmedi”. Gitmedi, gitmez. Ne işi var cumhurbaşkanının? Cumhurbaşkanı kritik durumlarda dingin, engin devlet tecrübesiyle akliselimle, itiyatla sorun çözecek, sorun kendisine getirilmeyecek, sorun getirildiğinde itibar edilecek kimsedir. İşadamlarını peşine toplayıp cumhurbaşkanı, o zaman sorumluluk gerektiren yetkiler kullanmış olur. Cumhurbaşkanı sorumsuzdur. Böyle bir yetki kullanma yetkisi yoktur.

O zaman bir de şunu merak ediyorum: Eğer yetkisiz cumhurbaşkanı düşünüyorsak, tarafsız hakem konumunda cumhurbaşkanı düşünüyorsak bu cumhurbaşkanı seçim meydanlarında millete ne diyecek? Bizim seçmen bir taahhüt olmadan adama oy verir mi? Cumhurbaşkanı taahhütte bulunabilir mi? Bulunursa icraat yapmış olmaz mı? Cumhurbaşkanı o taahhütleri nasıl yerine getirecek? Arkasında Parlamento çoğunluğu yok. Böyle absürd şeyler söyleniyor. Dese ki cumhurbaşkanı “ben en tarafsız cumhurbaşkanı olacağım” Türkiye’de buna kim oy verir? Eğer verir diyorsanız, cumhurbaşkanı taahhütlerde bulunarak oy alır diyorsanız o zaman tarafsız cumhurbaşkanı olmaz, o başbakandır. Bakın, birbirinden iyi ayıralım.

Fransa'daki yarı başkanlık düşünüyorsak tamam, sistemin adını doğru koyalım. 82 Anayasası kurgusunda cumhurbaşkanı halk tarafından seçilemez. Seçilirse eğer diktatör olur. Çünkü Mümtaz Soysal'ın dediği gibi yüzde 50 oyun arkasında görürse cumhurbaşkanı aynanın karşısında, o cumhurbaşkanı kendini güçlü hisseder. Anayasa-ya cumhurbaşkanının hiçbir yetkisi yoktur desanız bile yüzde 50 oyu arkasında görmek ona bir güç verir. Hele Türkiye gibi yüzde 30'larla 25'lerde başbakan olunan bir ülkede o başbakan ezilir. Bu kavga daha çok artar. Cumhurbaşkanını halk seçsin dediğiniz zaman cumhurbaşkanının demokratik meşruiyeti daha çok yükselir, kavgayı daha çok artırır ve bir de işin mantığına aykırıdır. Cumhurbaşkanı hakikaten merak ediyorum, halka ne vaat edecek? Nereye oy isteyecek? O zaman yarı başkanlık yaparsınız, cumhurbaşkanı da siyaset yapar, icraat yapar. O zaman anlamlandırırınız. Bu doğrudur manasında demiyorum. Fransa o modeli deniyor. O da zaman zaman pişman oluyor. Her ülkenin kendine göre benimsediği modeller var. Bunlar o kadar kolay değil, cumhurbaşkanını halk seçiversin deniliyor. Bu iş o kadar kolay değil.

Bir de son yıllarda koalisyonlardan inanılmaz kaçış var. Tu kaka, bakıyorum dünyaya koalisyon olursa ya da tek parti iktidar olmazsa asla iflah olmayız. Koalisyonsuz iki ülke var: Bir Amerika, bir İngiltere. Bunlar dışındaki ülkeler dünyada kalkınmıyor mu? Bu enjekte ediliyor Türkiye'de... Nedenini de söylüyorum, kim enjekte ediyor? Bizim sermaye. Çünkü bir kişiyle onu ikna etmek daha kolay olduğu için yapıyor. Bakıyorsunuz, hiç uzağa gitmeyin, Fransa 1958'den bu yana sağ blok, sol bloklarla yönetiliyor. Almanya son seçimlere kadar 2.5 partiydi 50 senedir, son seçimde 2 büyük partinin koalisyonu var. İtalya'da biri 14, biri 13 muhalefet ve iktidardan oluşan koalisyonlar var. İsveç, Norveç, Danimarka, Belçika onları saymıyorum. İskandinav ülkeleri yıllardır koalisyonlarla idare ediliyor. İtalya parayı lirecti çuvalla taşıyordu. Koalisyonlarla ekonomik sorunlarını aştı. Japonya benim bil-

diğim yıllardır böyle ve benim bildiğim böyle tek partili hükümetler sürekli olarak arada bir tek parti olabilir bir İngiltere’de var, bir de Amerika’da var. Bunun da tarihi nedenleri var. Burada iki partiyi kuran Cumhuriyetçiler ve Demokratlar Amerika’yı kurmuşlar. Böyle bir yapılanma, farklı dengeleri var, federal yapının özellikleri var. İngiltere gene tarihi şey, Anayasasıyla İngiltere bir örnek olamaz diğer ülkelere... Bunun dışında dünyanın her yerinde koalisyonlar var. Gelişmiş ülkeler için söylüyorum, küçük ülkelerde olmayabilir ve herkes geliyor, kalkınıyor, ama bize katıyen koalisyonla kalkınamayız enjekte ediliyor. Bu yanlıştır. Türkiye Osmanlı İmparatorluğunun kalan toprakları üzerinde kurulmuş çoğulcu bir yapıdır, pluralist bir yapıdır. Türkiye için doğru olan bu pluralist yapının Parlamento’ya da yansımasıdır ve Türkiye’nin koalisyonları öğrenmesi gerekir. Geçmişteki 80 öncesi deneylerden ders aldık.

Bakın, Türkiye’de en zor hükümet kuruldu. DSP bundan önceki ANAP ve MHP deneyimi Türkiye için çok önemlidir. Bunlar ideolojik olarak 80 öncesi birbirleriyle kavga eden iki parti ortak bir koalisyonda bir araya gelebilmişlerdir ve bu koalisyon 82 anayasası sonrası en geniş taban olan koalisyondur. Özal’da birinci Özal’ın desteği, Parlamentodaki temsil oranı yüzde 45’tir. Ondan sonra yüzde 55’le *üçlü koalisyon* hükümetidir. Meşruiyet bakımından en güçlü olandır ve bu koalisyon bakınız, bir sürü şey yaptı. Avrupa Birliği uyumuyla ilgili temel Anayasa değişiklikleri en zor olanı o yaptı. Değişiklik paketlerinin esaslarını o yaptı. Bu hükümet diyeceksiniz ki ekonomik kriz çıktı, bu krizi o hükümete, sırf o hükümete, sırf cumhurbaşkanına mal etmek çok büyük adaletsizliktir. Bunu hepimiz biliyoruz ve bana göre cumhuriyet tarihinde demeyim, ama çok partili siyasi hayata geçişten bu yana anayasanın ruhuna uygun cumhurbaşkanı seçti. Bakın, gerçekten tarafsız Anayasanın bir kısmı askeri müdahaleler oldu, bir kısmı dolaylı müdahaleler oldu ve bu 6 cumhur-

başkanı içerisinde parlamenter rejimin ve Anayasanın ruhuna uygun cumhurbaşkanı seçebildi. Bakın, koalisyon seçti. Üç ayrı parti seçti. Bakın, ne güzel nimetleri var koalisyonun, hiç değilse düzgün cumhurbaşkanı seçiliyor. Peki, biz niye bundan hep kaçıyoruz? Niye bu barajı hâlâ koruyoruz? Fazıl Sağlam Hocamın görüşüne aynen katılıyorum. Avrupa İnsan hakları Mahkemesi kararında küçümsüyor bizi, orada tek tek diğer ülkelerdeki barajları sayıyor, küçük, Türkiye'ninki yüksek, ama bunları idare eder diyor. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI

Av. KÂZIM KOLCUOĞLU

İstanbul Barosu Başkanı

Evet, Hocama teşekkür ediyoruz. Çünkü gerçekten konuştuğça açıldı Hocamız ve konuları çok etraflı olarak gündeme getirdi; hepimizin çok yararlandığı, faydalandığı önemli şeyler söyledi.

Çok değerli konuklar, saat 17.00'de salonu boşaltmamız gerekiyor diye baştan söylemiştim. Saat şu anda 17.00 oldu. Zaman çabuk geçiyor tabii, biliyorum ki hepimiz birer soru sormak değil de birer korsan bildiri vermek üzere hazırsınız, ama şu anda zamanımız elvermediği için soru veya açıklama yapma konusunda sizlere ne yazık ki söz veremeyeceğiz ve bana göre çok değerli konuşmacılar cumhurbaşkanlığı ve cumhuriyeti çok güzel bütün yönleriyle, konularıyla ortaya koydular ve Sayın Cindoruk'un dediği gibi cumhurbaşkanları önce cumhuriyetle barışık olmalı, o çok önemli, arkadan uzlaşmacı uzlaşmayla seçilmeli, uzlaşmayla bütün cumhuru temsil edebilecek, onların bütünlüğünü sağlayabilecek bir nitelikte olması büyük önem taşıyor. Üçüncüsü de orada görev alabilecek, aday gösterecek kişi arkasında herhangi bir sivilcesi veya kamburu olmayacak, temiz ve net olarak kendisini oraya taşıyacak sonucunu ortaya koyan konuşmalar yapıldı ve çok önemlisi de şu: Bu Cumhurbaşkanlığı

mızın gerçekten yargının oluşmasında büyük etkisi var. Yargının oluşmasını etkileyecek kadar büyük yetkiye sahip. Yasamayla Yürütmenin iç içe olduğu ülkemizde yargının bu sistemin frencisi veya kontrolcüsü olması gerekir. Onu da bu gücün eline verdiğiniz zaman gerçekten ülkemizde hukukun üstünlüğü, insan hakları ve diğer konulardaki kaygılarımız oldukça artacak...

Bir de cumhurbaşkanının bu konudaki görüş ve düşünceleri de aynı istikamette olduğu zaman ne kadar zor bir dönem yaşanacağını bugünkü tartışmalar sonucunda gördük. Onun için önümüzdeki dönemi hep beraber izleyeceğiz. Bu konudaki görüş ve düşüncelerimizi belli platformlarda açık ve net olarak hep birlikte açıklayıp söyleyeceğiz, ama şu çok önemli: Bir uzlaşma aranması konusunda görünen gayretin başlangıcına baktığımız zaman, bir uzlaşma değil de bir sohbet, aynı zamanda bir de kendisini açıklamaya yönelik bir tavır olduğunu görüyoruz. Uzlaşma tartışmayla olur ve adayların belli olmasıyla ancak meydana gelebilir. Aday yok, kimin olacağı kesin belli değil, ama uzlaşmak için kurumlarla görüşmeye başlanmalıdır. Ne adına, kiminle, kim dediğiniz zaman bunu en iyi TÜRK-İŞ Başkanı söyledi, *“biz böyle bir şey görmedik”* dedi. Konuştuk, ama cumhurbaşkanlığı konusunda bir isim geçmedi, *“kimin ne olacağını bilemedik”* dedi ve bitirdi.

Bu uzlaşma konusunda Türkiye’de 57 000 avukat var. 57 000 avukatın kurumlarıyla hiçbir zaman bırakın uzlaşmayı, yasal düzenlemeler yapılacağı zaman hatta bizi yakından ilgilendiren yasalar değişikliği gündeme geldiği zaman bile sormak gereğini hiçbir zaman duymadılar. Sordukları zaman da bizim önerilerimizi hiçbir zaman ciddi olarak dikkate almadılar. Bu çok önemli, ama kiminle görüşüyorsunuz denildiği zaman TÜSİAD’la görüşüyoruz, kabzımallarla görüşüyoruz, derneklerle görüşüyoruz diyorlar...

Benim üzerinde duracağım şudur: En büyük hukuk kurumları barolardır. Çünkü onları oluşturan 57 000 hukukçu var. Görüş ve düşüncelerinin hele yasaların oluşturulmasında en fazla başvurulabilecek olan kurumlar Barolardır, ama maalesef bu başvurma yerine getirilmediği gibi getirildiği zaman 800 maddelik yasa için bize 4 gün veriyorlar. Okumak mümkün değil, sayfalarını saymak da mümkün değil. Ondan sonra da biz telaşa kapılıyoruz, geceleri çalışıp sabaha karşı bir kitap basalım da ulaştıralım diyoruz. Biz görüşümüzü ulaştırana kadar onlar yasa-yı çıkartmış oluyorlar. O nedenle biz hakikaten bu toplum içerisinde hukukçular olarak hem görev ve sorumluluklarımız önemli, hem de bu konuda görüş ve düşüncelerimizle kamuoyu yaratmamız ve kamuoyu oluşturmamız, insanları bu konuda bilinçlendirmemiz de önemli. O nedenle bu toplantıyı düzenledik. Ne denli isabetli davrandığımızı sayın konuşmacıların düşüncelerini aldıktan sonra daha iyi anladık...

Bu toplantıya katılan ve çok değerli görüşlerini bizimle paylaşan değerli hocalarıma ve meslektaşlarıma huzurunuzda sizler adına da teşekkür ediyorum. Sizlerin de bu toplantıyı başından sonuna değin dikkatle izleyerek bu konudaki duyarlılığınızı izleme fırsatını elde ettim. Onun için sizlere de İstanbul Barosu adına teşekkür ediyoruz.

Hepinize iyi akşamlar ... (Alkışlar)

